

MOJCA POLONA VAUPOTIČ

**Ivana Kobilca skozi
paleta življenja in dela**

**PRVO LETO
TRŽAŠKE SINODE**

UVODNIK

MIRA CENCIČ

DUHOVNIKI V TOMAJSKI FARI

SASA MARTELANC

TRŽAŠKI SHOLÁRIJI NA TARČMUNU

Aleš Brecelj

**»Zamrtja dela in življenja v
naših domovih se ne bojimo«**

Intervju z Andrejem Finkom

NOVO!

16,00 €

JADRANKA CERGOL
MED MERO IN MISTERIJEM
 Antični svet v delih Alojza Rebule

Pronicljiva analiza kategorij antične filozofije, zgodovine in literature v opusu sodobnega pisatelja Alojza Rebule.

SLIKA NA PLATNICI: V Finžgarjevem domu na Opčinah se je od 10. do 14. junija odvijal uspešen gledališki tečaj za mlade v okviru Male gledališke šole Matejke Peterlin. 53 otrok je v slabem tednu dni pripravilo dve predstavi pravljice Volk in sedem kozličkov, ki jo je po Grimmovi pravljici za oder priredila Lučka Susič, zrežirala pa Manica Maver (foto M. Maver).

KAZALO

Prvo leto tržaške sinode	1
Veronika Simoniti: Olivija	2
Pod črto	4
Drago Štoka: Boris Pahor v meni	5
Irena Žerjal: Peta Avenija in smrtne zagate (13)	7
Jože Bajzek: Zlato pravilo	8
Peter Merkù: Moje življenje v Nemčiji (XLII)	9
Saša Martelanc: Tržaški sholarji na Tarčmunu	12
Aleš Breclj: Zamrtja dela in življenja v naših domovih se ne bojimo	15
Mojca Polona Vaupotič: Ivana Kobilca skozi paleto življenja in dela (1)	23
Milenka Dragar: Jablana	25
Mira Cencič: Duhovniki v Tomajski fari (1)	26
Antena	28

Uredništvo in uprava:

34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
 tel. 040-3480818; fax 040-633307
 uprava@mladika.com; redakcija@mladika.com
 www.mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z.o.z.
 Registrirana pri trgovinski zbornici v Trstu dne
 21.4.1999 pod številko 114276. Vpisana v se-
 znam ROC dne 15.10.2005 pod številko 11721.

Član USPI (Zveze italijanskega
 periodičnega tiska)
 Reg. na sodišču v Trstu št.193 dne
 6.4.1957 • ISSN 1124 - 657X

Tisk: Graphart srl - Trst

Izhajanje revije podpira Urad Vlade RS
 za Slovence v zamejstvu in po svetu.

UREDNIŠKI ODBOR: David Bandelj, Erika Jazbar, Ivo Jevnikar, Marij Ma-
 ver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia
 Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Jernej Šček, Neva
 Zaghet, Zora Tavčar, Evelina Umek in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Jadranka Cergol, Peter Černic,
 Marija Češčut, Danilo Čotar, Liljana Filipčič, Diomira Fabjan Bajc, Lučka
 Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Milan Nemas, Adrijan Pahor, Bruna Per-
 tot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebul, Peter Rustja, Ester Sferco,
 Marko Tavčar, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Posamezna številka Mladike stane 4,00 €.
 Celoletna naročnina za Italijo in druge države 30,00 €;
 po letalski pošti: Evropa 50,00 €, Amerika 60,00 €, Avstralija 65,00 €.

Za plačilo lahko uporabite poštni tekoči račun 11131331 - Mladika - Trst.
 Na banki: Zadrzna kraška banka - Banca di Credito Cooperativo del Carso
 (IBAN: IT58 5089 2802 2010 1000 0016 916; SWIFT: CCTSIT2TXXX).

Prvo leto tržaške sinode

2013

Sredi meseca junija se bo s plenarnim zasedanjem sklenilo prvo delovno leto tržaške sinode. Konstitucije, o katerih se bodo na glasovanju izrekli sinodalci, so v glavnih obrisih že znane in se nanašajo na tematike, ki so jih obravnavale prve štiri komisije, se pravi: 1) pomen božje besede pri verskem izkustvu; 2) župnija, katehumenat in kateheza v raznih starostnih dobah in s posebnim ozirom na vzgojno vlogo družine; 3) cerkvena služba župnijskega kateheta in 4) izkušnje in sredstva nove evangelizacije s posebnim ozirom na vlogo gibanj in združenj.

Besedilo, ki so ga izdelale komisije, je bilo v marcu in aprilu dano v pretres sinodalcem, nato pa je bodisi prvotne osnutke bodisi morebitne dodatne predloge ali popravke vzela v roke osrednja škofijska komisija, ki je besedilo poenotila, skrajšala ter ga uskladila s splošno zasnovo sinode. Na koncu je bilo 19. maja v stolnici sv. Justa skupno zasedanje, med katerim je bilo s strani ne ravno številnih razpravljalcev izrečenih nekaj misli, predlogov, pripomb itd., na podlagi katerih bo izdelan dokončni predlog besedila, ki bo junija dan na glasovanje.

Namen tržaške sinode je, da bi bila predvsem »sinoda vere«, in ne toliko »sinoda o cerkveni organizaciji«. V tem duhu gre razumeti tudi besedilo konstitucij, pri čemer pa je vsakomur jasno, da je naloga, ki si jo je zadala tržaška skupnost verujočih v tem oziru vse prej kot lahka. Vsi namreč vemo, na kako težki preizkušnji je danes krščanska vera v t.i. razvitem svetu, vključno z našimi kraji tostran, pa tudi onstran državne meje. Tudi ni ravno preprosto od splošnih ugotovitev preiti k stvarnim predlogom, izrecno namenjenim našemu času in prostoru. Zato bi bilo prav gotovo naivno, ko bi od sinode pričakovali kake takojšnje in neposredno uporabne »rezultate«. Bolj pomembno od »rezultatov« je skupno iskanje, je poskus, da se skupaj z brati in sestrami v veri podamo na pot, za katero pravzaprav nihče ne ve, kam bo natanko pripeljala. V tem smislu je mogoče celo reči, da bi bila – če bi bili seveda tega sposobni – vztrajna in potrpežljiva graditev

občestva iskalcev vere v prijateljstvu z Jezusom Kristusom najpomembnejši dosežek sinode, pomembnejši od še tako dovršenega in spretno napisanega besedila, ki bo tako ali drugače itak sprejeto.

V eni od konstitucij iz prvega sklopa, o katerem se bo v kratkem izrekla tržaška katoliška skupnost, bo ponovno potrjeno, da sestavljata občestvo vernikov tržaške Cerkve dve narodnostni komponenti, italijanska in slovenska. Gre za pomembno načelno potrditev, ki jo je pa potrebno nadgraditi. Upati zato smemo, da tudi za ta vidik, ki kajpak ni postranskega pomena, velja splošna ugotovitev, ki je bila izrečena na zadnjem plenarnem zasedanju, in sicer da bo prava in dokončna slika sinode mogoča šele ob koncu tretjega delovnega leta, ko bodo razna vprašanja našla v besedilu njim najprimernejše mesto.

Skratka, reči smemo, da smo ob koncu prvega sinodalnega leta šele na začetku poti. Pravi obračun opravljenega dela bo zato mogoč šele na njenem koncu, ko ne le da bomo imeli pred seboj celotno besedilo sinode, ampak bomo lahko tudi presodili, koliko bodo tri leta skupnega dela in molitve prispevala k utrditvi in rasti naše skupnosti.

t.s.

48. ŠTUDIJSKI DNEVI

DRAGA
2013

OD 30. AVGUSTA DO 1. SEPTEMBRA

v parku Finžgarjevega doma
na Opčinah, Dunajska 35

Veronika Simoniti

Olivija

Novela je prejela tretjo nagrado za prozo na 41. literarnem natečaju revije Mladika

Odkar smo v Sarajevu, je vse drugače. Drugačno je mleko, drugačnega okusa je kruh, kavi tu rečejo kahva in ni prav nič podobna naši, v njej so drobna zrna, ki se držijo jezika tudi po tem, ko si jo spil, vendar samo, če si preveč nagnil majhno skodelico brez ročaja, ki ji rečejo fildžan. Ko se naučiš piti turško kavo, lahko iz usedline tudi prerokuješ, in tisti srbski pisatelj je rekel, da je pitje kave v Bosni blizu božjemu, ker takrat sedeš bogu k nogam, v usedlini je prihodnost, in če piješ tako kavo, si združil preteklost, sedanost in prihodnost. Če piješ kavo brez usedline, živiš samo v sedanosti, je rekel.

So stvari, ki se povsod imenujejo približno enako, tu pa zanje uporabljajo popolnoma drugo besedo: diamant je tu almas, kavč je minder in angel je melek. Nove besede prinašamo iz trgovine, kjer nas prodajalka, ki sicer za silo razume angleško, s profesorsko vztrajnostjo uči svojega jezika, šečer, reče na primer, in če ne ponovimo s kot ratluk mehkim ch-jem, nas ne izpusti, čeprav smo že plačali. Tudi Keira prinaša nove besede iz šole, čeprav je ta mednarodna; govori mi o tukajšnjih pevcih in oponaša njihovo petje s posebno izgovorjavo črke l, tako da dvigne jezik k nebu in zobem.

Samo kadar sem v službi, v moderni stavbi sredi mesta, se mi zdi, da sem v okolju, ki je bolj podobno našemu. Kovinske mize, neonske luči in po tleh žice za napeljavo, ampak ko odprem računalnik, bruhne vame vsa Bosna, ves ta martirij, vse te uganke. Najprej se na mojem ekranu izpiše logotip ICMP, vtipkati moram tri skrivna gesla, šele potem lahko odprem program in pridem do zaupnih datotek. Arhivske datoteke so varovane s še dodatnimi tremi gesli, na primer tista, v kateri smo reševali primer devetletnega Mustafe R. Tudi moji hčerki Keiri je devet let, in odkar vem za primer Mustafe R., me mrzlo spreleti, če se Keira v kopalnici dotakne moje kozmetike.

Ko pridem iz službe, sem zmeraj utrujena, na srečo pa me Lucas vedno pričaka s toplo večerjo. Jemo in se pogovarjamo, Keira pripoveduje, kako je bilo v šoli, in med poslušanjem občudujem njeno zrelost, ko se dela, da ji je tu vseč, čeprav vem, da pogrša staro šolo doma. Po zgodnji večerji se s Keiro usedeva in pomagam ji pri učenju; tokrat ima za domačo nalogo spis o delu in poklicu svojih staršev. Delam v ICMP, ji povem, to je kratice mednarodne komisije za pogršane ljudi.

Zakaj jih pogršajo? hoče vedeti Keira.

Ker je bila tu pred dvajsetimi leti vojna in se je veliko ljudi izgubilo.

In vi jih najdete?

Ne vseh.

Jih pripeljete domov?

Ne vseh, nekateri so umrli, sem neusmiljeno odkrita.

Zakaj pa jih potem iščete, če so mrtvi?

Da jim vrnemo ime, rečem.

So izgubili tudi ime? vpraša.

Ime je druga beseda za identiteto, tega Keira ne bi razumela. Identiteto lahko ljudem, razmesarjenim truplom in kosom telesa vrnemo z analizo DNK, ki jo delamo iz las, nohtov, krvi.

Ker ji ne odgovorim, sprašuje naprej: So izgubili eno teh nenavadnih imen, kot je baklava ali kuća? Lahko bi jim dali drugo, novo ime. Jaz bi bila rajši Jenny.

To je tako kot z Olivijo, ji odgovorim.

Pred dnevi je namreč Lucas v vazi, v kateri le redko menjamo vodo, opazil, da se nekaj premika. S Keiro sva odhiteli k okenski polici, na kateri je bil stekleni vrček z bambusovim stebлом, in v njej zagledali neznatno bitje. To je paglavec, sem rekla, in ko bo zrasel, bo postal žaba, splezal bo po bambusovem steblu in skočil ven. Jaz tega doma ne bom gledala.

Lucas in Keira sta se zarotniško spogledala, kot se znata samo oče in hči. Ampak, mami ...

Vedno me je bilo groza takih majhnih spolzkih bitij, in žabo bi še prenesla, vendar se je že čez nekaj dni bitje razvijalo drugače, kot je bilo videti na internetu, postajalo je preveč podolgovato, kot kakšen vodni črv. V kaj bi se utegnil razviti? Da ne bo postal vijugasta kača ali kakšna evropska različica aligatorja, majhen mutiran krokodil? Toda še preden sem utegnila protestirati, je bitje dobilo ime.

Olivija bo, z »j«, kot bi jo pisali tukaj, saj tudi je domačinka, je odločila Keira, in preden sem lahko ugovarjala, se je Lucas že odobravajoče smehljal.

Zakaj pa ravno Olivija? Zakaj ne Esmā, Azra ali Aga? Ko nekaj ali nekdo, pa čeprav gre za neznatno bitje, dobi ime, stopi v neko drugo sfero. Ime pomeni čustvo. Ob Adolfu ljudem zaledeni kri v žilah, ob Michelangelu jim jemlje dih, ob imenu Jezus se krešejo mnenja in vžigajo strasti, anonimno truplo, ki ga vidiš v živo, pa te nikoli ne more tako zelo pretresti kot pogled na fotografijo,

na kateri je razmesarjeno telo Hazemine Islamić, Enesa Pahirspahića ali Bekrije Osmanića. Ime je posoda naše biti, z njim stojimo in pademo. Ko damo otroku ime, vlijemo vanj vso ljubezen in s svojim imenom bo potem šel skozi svoj čas, moral ga bo braniti in varovati, da ga bojo drugi spoštovali.

Bitja iz vaze, ki je dobilo ime, se ne moreš kar tako znebiti, na bitje z imenom se lahko samo še navežeš in ga vzljubiš. Bosansko kahvo piješ z večjo slastjo kot navadno kavo, čeprav ti zdrobljena zrnca zatavajo pod jezik, in ko rečeš baklava, nevede zavohaš orehe in med. To naredi ime.

Ime smo mi, čeprav se pri mojem delu tu na centru za pogrešane vojne žrtve šteje, da je treba najti šestdeset odstotkov okostja, da mu lahko vrnemo sto procentov identitete in celo ime. Težava je, ker so trupla zmetana v skupne jame, poznamo pa primarne in sekundarne jame. Primarne so tiste, kamor so jih najprej vrgli, sekundarne pa tiste, kamor so jih prekopali, pravzaprav so jih tja skupaj z zemljo prenesli kar z bagri in tovornjaki, da bi zakrili sledi in zmedli naše preiskovalce, ki so preko satelitskih posnetkov iskali množična grobišča. Ko so ti s posnetkov ugotovili, da je na primer nekje, kjer je bil prej travnik, zdaj ogromna zaplata zemlje, je zadeva postala sumljiva in so šli tja kôpat. Ampak medtem so storilci že prenesli ostanke drugam, in preiskovalci so naleteli samo še na pozabljene kose trupel, ki jih zločincem v naglici ni uspelo pospraviti.

Če nam ne bi pomagali sorodniki žrtev, ne bi mogli veliko ugotoviti, oni nam namreč dajejo material za iskanje imen. Imen ne odkrivamo s črkami, odkrivamo jih z doslej devetdeset tisoč zbranimi vzorci njihove krvi in z njihovimi sto petdeset tisoč v datoteke vnesenimi biološkimi vzorci. Izkopali smo tri tisoč množičnih grobišč in vrnili ime osemnajst tisoč ljudem. Imena niso številke, številke so imena.

K nam so prišli otroci, ki so ostali brez mame, prišel je mož, ki je ostal brez žene, prišla je mama, ki je ostala brez sina, enako starega kot Keira, mama malega Mustafa R.

Za Mustafa R. ni ostalo skoraj nič, ostala je samo mama, nekega večera, ko Keira že spi, povem Lucasu. Lucas ve, da si mora vzeti čas zame in se mi posvetiti, kadar to potrebujem. Ve, da moja služba ni kakršnakoli služba, ve, da se vsak dan posebej vrezuje vame kot drobna rana, ki jo prenašam od drugih. Nisem kot otopel zdravnik, nisem imuna na ugrabitve, mučenja in umore.

Kdo je Mustafa R.? vpraša Lucas in mi poda kozarec rdečega vina.

Mustafa R. je fant iz Srebrenice, od katerega ni ostalo skoraj nič. Zadnje jutro v svojem življenju se je pred šolo

predolgo obiral, najprej se je zaigral v svoji sobi, potem pa mu je mama rekla, naj si gre umit zobe. Ko je šla čez nekaj časa v kopalnico pogledat, ali je že gotov, je videla, da se igra z njeno kremo za obraz. Bila je jezna, rekla je, naj pusti njeno kremo. Pusti mojo kremo! mu je rekla.

Mustafa se nikoli ni vrnil iz šole. Kot bi se ugreznil v zemljo. Istega dne je morala tudi njegova mama zbežati, vsi prebivalci so morali zbežati, ker so jim grozili s puškami, udarci in brcami. S sabo je vzela samo majhno potovalko in polivinilno vrečko.

Mami Mustafe R., ki je prišla k nam, smo rekli, prinesite kaj, kar bi nam lahko pomagalo, da najdemo vašega sina. Nič nimam, samo njegovo ime imam, je rekla. Ampak čez nekaj dni se je vrnila in rekla: Samo tole še imam.

Edina stvar je bila negativ: edino, kar je ostalo mami Mustafe R., je bil njegov prstni odtis v notranjosti lončka njene kreme, ki je v spomin na sina na srečo ni več uporabila.

Sina smo našli v jami pri Zvorniku. Njegovemu okostju smo vrnili ime, ki bi sicer ostalo vtisnjeno v lonček kozmetične kreme.

Huda zgodba, je rekel Lucas in se zagledal skozi okno. Mislim, da bi se zdaj morali počasi vrniti v Anglijo, vse to je prehudo zate. Premisli, ali je vredno podaljšati pogodbo.

Pogodba mi poteče čez štiri mesece, najpozneje naslednji teden jo moram ponovno podpisati ali pa v London sporočiti, da se vračamo domov. Moje delo tukaj je težje, kot sem pričakovala, uničuje me predvsem psihično. Ponoči me tlačijo more in Lucas pravi, da bi se morala več ukvarjati s Keiro in da sem tihotnejša kot sicer. Ampak jaz moram zdržati, tem ljudem moram pomagati.

Za podaljšani konec tedna nameravamo z nizkocevnim letom v svoj londonski dom. Obiskali bomo mojo mamo in Lucasove starše in Keira se bo dobila s prijateljicami, natrpan urnik imamo za te tri dni. V četrtek v službi zaklenem uporabljane računalniške datoteke s trojnim geslom in doma pripravljam prtljago; spet se zalotim pri črnih mislih, ko v toaletno torbico vtaknem kremo za obraz. Proti gubam, piše na njej. Proti gubam pomeni proti letom, proti letom pomeni proti času, proti času pomeni proti življenju. Kozmetika ne more ničesar prikriti ali zgladiti, samo njena embalaža je dobra za otroške prstne odtise.

Potem pomislim na bitje v vazi, ki ji moja dva od odkritja pridno menjavata vodo, vsak dan jo prelivata iz primarne v sekundarno tekočino, in Olivija se giblje po fluidni snovi, ne da bi pri tem puščala sledi.

Proč mora, ker bi se med našo odsotnostjo lahko preobrazila v majhno spolzko pošast. Kaj pa če bi jaz

vodo iz vaze na skrivaj zčila v stranišče, se mi utrne, in bi bitje skrivnostno izginilo? Keiri bi rekla, da je verjetno odkvakalo iz svojega bivališča in skočilo skozi okno. Ampak take laži ne bi zmogla, pa tudi Keira ni več majhna punčka, ki nasede vsaki pravljici.

Stvor, khm ... bitje, se popravim, kaj bomo z njim?

Misliš Olivijo? vpraša Lucas.

Kaj bo z Olivijo? zaskrbi Keiro.

Lucas pravi, da bo tri dni brez nas preživela, ker je bambusove koreninice, in da jo lahko pustimo, kjer je.

In kaj če se medtem razvije, postane konkretna žival in jo ob prihodu najdemo sredi preproge? Že zdaj je dolga skoraj centimeter in pol in rase s svetlobno hitrostjo.

Lucas in Keira me nezaupljivo gledata.

Bitje, ta ... Olivija – proč mora! sem neomajna.

Keira plane v jok in Lucas jo objame. Hudobna mama sem na nasprotnem bregu reke, po kateri plava nedolžna živalca, na oni strani pa je bridki jok otroka, ki se mu dogaja krivica. Zasrepim se v Lucasa, ki bi moral biti na moji strani, skupaj bi morala prepričati otroka, da svetosti življenja nima smisla zagovarjati za vsako ceno in v tako skrajnem primeru, kot je ta.

Prav, se nazadnje domislil. Naredili bomo kompromis.

... in se odpravim na pot, ki vodi na ...

V petek navsezgodaj zjutraj pozajtrkujemo, na hitro pospravimo za sabo, zapremo še zadnje potovalke in se oblečemo. Keira si zapne plašček in steče k polici, prime vazo in jo skrbno objame s prsti. Potem se spustimo po stopnicah; Keira stopa previdno in bambus v vazi poplesuje v ritmu njenih korakov. Ko stopimo iz sarajevske hiše, vidimo, da nas taksi na cesti že čaka. Odložimo kovčke, pomahamo taksistu v znak, da pridemo takoj, in krenemo na levo, kjer je vrt. Lucas odmakne listje grmovja in Keira postavi vazo na mesto, kjer jo veje, potem ko jih Lucas spusti, zakrijejo, da se je ne vidi več. Olivija zdaj lahko nemoteno plava naprej, volk je sit in koza cela ... samo da Keira ne bo žalostna.

Pripeljemo se na letališče in se postavimo v vrsto za direktni let v London. Nič nisem rešila, pomislim med odmevanjem napovedovalnega glasu iz zvočnika, samo za nekaj dni se bom na videz oddaljila od problemov, in ko se bomo vrnili, se bom morala spet spopasti z Olivijo, ki bo samo še večja, in vsemi tistimi duhovi, ki imajo vendarle imena.

Ko nam na okencu preverijo vozovnice, imamo pred poletom še eno uro časa.

Gremo še na zadnjo kahvo? se pošali Lucas.

POD ČRTO

NOSTALGIJA IN STRAH PRED ODRASLOSTJO

Pred nedavnim se je nova športna palača v ljubljanskih Stožicah napolnila do zadnjega kotička, govori se o okoli devet do deset tisoč udeležencih. So prišli, da bi prisluhnili svetovno znanemu pevcu ali skupini? Ne, prišli so poslušat Tržaški partizanski pevski zbor Pinko Tomažič, ki je skupaj z gosti s partizanskimi in revolucionarnimi pesmimi vžgal občinstvo, med katerimi je bil slovenski državni vrh ter v bistvu vsa slovenska leva politična smetana, vključno z ljubljanskim županom, ki še vedno ni pojasnil, odkod mu nekajmilijonski prihodek nejasne provenience, ki mu ga očita državna protikorupcijska komisija.

A to nastopajočih in občinstva ni motilo, kot tudi ne moti večine resnici na ljubo vedno manj

številnih udeležencev raznih slovenskih »vstaj«¹ proti domnevni skorumpirani eliti, ki vlada Sloveniji: donedavni desnosedinski premier in dežurni krivec za vse Janez Janša je bil odstranjen, pred kratkim tudi prvostopenjsko obsojen v okviru zadeve Patria in tako je odpadel glavni razlog za poulične demonstracije, čeprav je tudi koalicija, ki ga je nadomestila, pokazala, da tudi pri njej ni vse zlato, kar se sveti. Zadnje dogajanje v zvezi z domnevnim »begom«² razvpite gradbene baronice Hilde Tovšak to potrjuje.

Dogajanje zadnjih mesecev v Sloveniji lahko strnemo v eno samo besedo: nostalgija. Gre namreč za nostalgijo po »lepih zlatih časih«, ko so vsi imeli slabo plačano, a vendar službo, ki ti je poleg

tega puščala tudi toliko prostega časa, da si lahko delal na črno in s tem denarjem zgradil hišo, časih, ko se je denar za kritje nesorazmerno velikega aparata vendarle nekje dobil (če pa se ga ni dobilo, so ga preprosto tiskali), časih, ko se o nekaterih neprijetnih temah polpretekle zgodovine raje ni govorilo oz. se ni smelo govoriti in se je človek raje naslajal ob skoraj bajeslovnih pripovedih o junaških dejanjih iz partizanskega obdobja. Skratka, marsikomu se toži po časih, ko ni bilo treba preveč razmišljati in se postaviti na lastne noge, saj je zate mislila in delala država, pa tudi odgovornosti ni bilo kdove koliko.

Kriza, ki že nekaj let pesti tako Slovenijo kot vso Evropo, je postala ljudi na realna tla, a kaže, da

Drago Štoka

Boris Pahor v meni

Borisa Pahorja, danes na pragu svojega stotega rojstnega dne, sem prvič videl za časa mojih študentskih let na eni od osrednjih tržaških ulic. Če me spomin ne vara, je to bilo na Carduccijevi ulici v strogem središču mesta, nekaj metrov stran od Oberdankovega trga.

Zagledal sem ga že od daleč: bil je naglega koraka in je šel mimo mene brez pozdrava, saj me ni poznal, jaz se pa njega niti od daleč nisem upal pozdraviti, kaj šele prekiniti njegovo hitro, že skoro atletsko hojo. Ko je bil že za menoj, sem se ozrl, šel za njim, ga med množico mimoidočih poiskal: nisem se mogel zmotiti, njegovi dolgi lasje so skoro plapolali v rahlem tržaškem vetru, ki je na Carduccijevi ulici kar nekam udomačen. Še dolgo sem potem gledal za tem našim velikim umetnikom, ki je izginjal v morju tržaških someščanov.

Mene ni profesor Boris Pahor nikdar učil oziroma mi ni bil za profesorja italijanščine, kot je bil mnogim mojim sovrstnikom na raznih šolah. Na klasičnem liceju smo za profesorico italijanščine imeli Lauro Abrami, po zaslugi katere smo znali na pamet vso Dantejevo Božansko komedijo, posebej Pekel smo znali zelo dobro, od prve do zadnje kitice te svetovne umetnine.

Dela Borisa Pahorja sem skoro vsa redno prebiral, takoj ko so izšla, saj nam je študentom bilo tako všeč, da je o našem morju znal pisati tako kot malokdo pred njim in po njem, če izvzamem Aškerčeve Jadranske bisere in Devinskega sholarja Alojza Rebule.

Osebnega stika z Borisom Pahorjem pa nisem nikdar imel, vse tja do leta 1968, ko so bile volitve v deželni svet Furlanije Julijske krajine. Bil sem no-

se, namesto da bi si zavihali rokave in nekaj ustvarili, vedno bolj zatekajo k hlepenju po neki mitološki polpreteklosti, ki je nikoli ni bilo. Ne gre samo za nostalgijo, ampak tudi za strah pred tem, da odrasteš in si prevzameš določene odgovornosti. Ne pozabimo, kako se je slavna »slovenska vstaja« začela v Mariboru: vse se je namreč začelo s protestom in razbijanjem radarjev za merjenje hitrosti avtomobilov, ki jih je dala postaviti občinska uprava za preprečevanje prekomerne hitrosti pri vožnji. Kot da bi protestniki hoteli reči: pustite nas drveti, kolikor hočemo, če se kdo pri tem zaleti in ubije, pa kaj zato, da o sumu, da je v vse to vpleteno tudi kriminalno podzemlje, niti ne govorimo.

Po Janši, slovenski desnici in Cerkvi pa je tak način mišljenja, ki je zelo razširjen zlasti med t.i.

levo-liberalno intelektualno elito, že našel novega sovražnika: to je nič manj kot Evropa, ki naj bi Sloveniji (in drugim državam) vsiljevala vladavino bank in svetovnega kapitala. Čeprav je kritika proti početju evropskih in svetovnih gospodarskih forumov lahko tudi utemeljena, pa lahko reakcije na to upravičeno imamo za iracionalne, ob pozivih k upor, ki ga zasledimo tudi v zamejstvu, tako v že omenjenih nastopih partizanskega zbora kot v glosah zgodovinarja Jožeta Pirjevca v Primorskem dnevniku, kjer med drugim piše, da kakor smo se Slovenci znali upreti Beogradu se lahko upremo tudi Bruslju oz. da je čas za novo Osvobodilno fronto in da nekdanji ljubljanski škof Gregorij Rožman, katerega posmrtno ostanke so pred nedavnim prepeljali v Ljubljano, v bistvu nima

pravice biti pokopan v domači zemlji. Če zaenkrat pustimo ob strani vprašanje, kakšne vrste »maitre a pensier« izvažamo iz zamejstva v osrednjo Slovenijo, je treba povedati, da je globlji razlog vsega tega v strahu ne toliko pred tem, da nam bo npr. Bruselj določal višino plače ali pa dolžino bučk in banan, kolikor predvsem v strahu pred nečim drugim: pred čistostjo in preglednostjo računov, odgovornostjo in razmišljanjem z lastno glavo ter podjetnostjo, skratka v strahu pred tem, da se mora človek konec koncev postaviti na lastne noge in biti neodvisen.

Ko smo bili otroci in so nas odrasli spraševali, kaj želimo postati, ko bomo veliki, je vsak imel svoj odgovor: nekdo je hotel postati zdravnik, drugi pilot, tretji pesnik itd. Danes pa zgleda, da imajo vsi isti odgovor: nočem postati velik.

silec na slovenski listi in takratni voditelji Slovenske skupnosti so sklenili volilni sporazum s Slovensko levico, katere pobudnik in duša je bil prav on, profesor Boris Pahor.

Bil je mesec maj leta 1968 in volilna kampanja se je bližala svojemu zaključku. Takrat je bil politični in volilni način dela popolnoma drugačen od zdajšnjega. Ni bilo še ne internetnega sistema ne spletnih in drugih portalov, ampak v glavnem le star avto, na njem hreščéči zvočnik in sklicevanje zborovanja na glavnem vaškem trgu ali kaki važnejši mestni ulici. Takrat je bilo po tržaških in goriških ulicah veliko kupcev iz onstran »železne zavese«, ki so nam velikokrat radovedno prisluhnili, misleč pri tem, da smo kaki potujoči kramarji, ki delamo reklamo za bogve-dí kakšno firmo ali trgovski produkt.

Bili smo v tistem toplem majskem večeru zbrani kandidati Slovenske skupnosti in Slovenske levice na enem zaključnih zborovanj v Barkovljah nekje v bližini krajevnega prosvetnega doma. Bil je topel torej spomladanski večer, na nebu je sijalo nebroj zvezd in vsenaokrog je dišalo po obdelani zemlji, po hijacintah in vijolicah, ki so silile na dan na skrbno obdelanih barkovljanskih vrtovih. Zadišalo je po morju in cvrtih ribah. Mi pa smo z mikrofonom v roki začeli nagovarjati volivke in volivce, da nam na bližnjih volitvah zaupajo svoj slovenski glas. Shod je odprl Ubald Vrabec, ki je bil z menoj na kandidatni listi, za njim je spregovoril mirno, trezno, razsodno Vekoslav Španger, obsojen na dosmrtno ječo na bazoviškem procesu leta 1930, pa tudi moj sorodnik po mamini strani.

Volilni shod je zaključil idejni vodja Slovenske levice Boris Pahor, se na govor temeljito pripravil in nam odpiral politična obzorja, ki jih dotlej še slutili nismo. Socialna pravičnost, zvestoba narodu, zemlji, slovenski tradiciji s pogledom uprtim naprej, v nov svet, ki se nam odpira in ki mora biti posebej mladim jamstvo za boljšo bodočnost vseh naših generacij.

Boris Pahor je govoril kot bi rožice sadil, lepo, tehtno, nadvse prepričljivo. Ne bom pozabil tistih besed, ki so se v mene tridesetletnika zarile s tako silo, da bodo z menoj in ob meni za vedno in sem se v zaključnem delu zborovanja naslonil prav na te Pahorjeve ideje, vizije, zavzete poglede v bodočnost. Po zborovanju in po kozarčku pristne kapljice v bližnjem baru smo se razšli v prepričanju, da smo za naš slovenski narod opravili dobro, plodno, trajno delo.

Spomini na Borisa Pahorja kar silijo vame, toliko jih je, da pravzaprav ne vem, kako naj se jim približam, jih z veseljem sprejemem, se nad njimi radostim.

Tudi moje spremljanje dogodkov okrog revije Zaliv, katero je ustanovil in postavil za dolga leta na trdna tla prav Boris Pahor, je bilo zelo intenzivno. Kot deželni svetovalec sem bil zraven pri reviji in pogovori z Borisom Pahorjem ter njegovo ženo Radoslavo Premrlovo, ki je skrbela za upravno stran revije, mi bodo za vedno v srcu in lepem spominu.

Pred nekaj leti je bilo, ko sem prejel vabilo na vsakoletno Prešernovo proslavo oz. proslavo praznika slovenske kulture v Ljubljani, to sem omenil Borisu Pahorju, in skupaj sva šla onega sedmega februarja z mojim avtom v Ljubljano. Avto je bil nekam star, nekaj je pihalo izpod stranskih vrat, kar Borisu Pahorju ni bilo preveč všeč. Zavil si je ruto okrog vrata, da bi ga ja kakšen prepih ne prizadel. Imel je tedaj že lepih 95 let za seboj. Pa sva srečno šla in se vrnila iz Ljubljane, brez kakega prehlada, a oba bogatejša za kulturni večer v Cankarjevem domu v Ljubljani. Veliko sva z Borisom Pahorjem govorila v avtu, morda bolj on, saj sem jaz srkal vsako njegovo besedo, vsako njegovo analizo sedanjega stanja v slovenskem narodu.

Danes je Boris Pahor na pragu stoletnega bivanja na tej naši zemlji, včasih tako čudni zemlji s svojimi včasih še bolj čudnimi ljudmi na njej, a Boris Pahor je kot stoletni hrast, še več, je kot močan svetilnik na morju.

Mislím, da bi morala vsaka skupnost, vsak narod, ki živi na tej naši širni zemlji biti ponosen, ko bi imel v svoji sredi takega človeka, kot je naš Boris Pahor.

Irena Žerjal

Peta Avenija in smrtne zagate (ali »marmelada newyorških kolačev« - 13. del)

Še vedno Perspektive in doma Marija Stuart

Obljubim si, da bom vse prihodnje dni, ko bova z Evico ali zgodaj zjutraj ali zvečer, ko se bova pač srečali, govorila samo o radijskih igrah in da bo to najino najvažnejše zanimanje.

Po službi zvem iz časnikov, da se z osamosvojitvijo Slovenije dogajajo nevarni in zapleteni procesi, nekateri moji znanci pa čepijo pred televizorjem in sledijo vsem dogodkom. Ko jim telefoniram, se kar sproti opravičujejo, da morajo slediti nečemu, kar je pomembnejše od vsega drugega.

Telefoniram na ljubljanski naslov k enemu od starih sournikov Tribune, duhovitemu liriku in nadarjenemu novinarju.

V telefonu se takoj oglasi piskajoči zvok, kar pomeni, da zveze nima pomena iskati.

Domačim postrežem z izdatnim kosilom in poiščem Evico.

»Si veliko zamudila?«

»Nič! Vsi so se pogovarjali le o dogodkih v Sloveniji in ugibali, ali bodo prijatelji novinarji, ki so na terenu, prišli v Trst zdravi ali ne. Vaje smo imeli deset minut, potem smo poslušali prepire med slovenskimi parlamentarci na velikem ekranu, ki je v radijski hiši le včasih prižgan.«

»In vaje?«

»Oh, tisto Marijo Stuart starega Schillerja smo že vsi igrali vsaj dvakrat. Peterlin nam je ob svojem času enkrat za vselej sestavil dušo enega ali drugega lika!«

»Ti si takrat igrala glavno junakinjo, če se ne motim.«

»In sedaj jo igram bolje kot takrat. Zdaj znam vse, kar je Shakespearjevega in Schillerjevega, na pamet... Marija Stuart je moja najljubša igra!«

»Ali te ne dolgočasijo tako ponavljajoče se igre?«

»Nikakor! Če bi vse bilo s starimi igralci, bi se dolgočasila, a sedaj je veliko novih, ki imajo sveže glasove in so veseli, če jim kaj svetujem... Sem nekakšen mentor!«

»Po tolikih letih gledaliških izkušenj bi ti lahko napisala priročnik o tem, kako ravnati pred mikrofonom v vseh odtenkih!«

»In ti bi lahko napisala igro o mitskih dogodivščinah v začetku šestdesetih let, mar ne?«

»Je več možnosti, da bi ti priročnik o radijskem igranju napisala in razprodala, kot to, da bi jaz kar tako prišla v radijske programe s kakršnokoli igro. Lepo te prosim, prav pri nas, kjer gospodari kar nekaj hudih kritikov

nekdanje revije Perspektive. Če bi že sestavila igro, kar morda nameravam, bi govorila o našem življenju...«

»Vse je naše življenje, tudi tisto iz mladosti!«

»Zakaj je bil Cankar nepreviden in je v polemikah tako patetičen?«

»Ker je bil zasvojen od trenutnih čustev, od gorja in zla, ki ga je gnalo v protest... Ampak zdaj se ne boš primerjala s Cankarjem, upam!«

»Vidiš, kako malo veš o ustvarjanju resnične drame! Ti znaš vse zaigrati, interpretirati, posnemati posnemanja vredno življenje, nižati in višati smeh, jok, vseenost in celo bojevitost.«

»Saj sem igrala vrsto bojevnice in zlasti vladark!«

»Jaz pa bi imela o dogajanju nešteto vsebin, a nobene intenzivne samostojne zgodbe, ki bi postala umejniško delo. Vse je razpršeno kot jesensko listje v burji.«

»Če bi jaz tako dvomila v svoje sposobnosti, ne bi nikoli več stopila skozi radijska vrata!«

Evica zasika, ker posnema škripajoče odpiranje vrat, a potem se zasmije: »Dokler so tam moji prijatelji!«

»Kdo je bil kraljevi glas v prejšnjih časih?«

»Najbolje, daleč najbolj precizno, je na nas bobnel glas Henrika Berka! Neponovljiv!«

»Pa saj smo ga pred kratkim častili na postaji! Ni bil on?«

»Henrikov kraljevski glas ne obstaja več. Ko bi vsaj vedeli, zakaj se je tako zapil, zakaj se je od vseh ogradil... Zamomlja, če ga kaj vprašaš, potem pa ne odgovarja več. Pije, ti ponudi pijačo, po cel teden se ne obrije... Ko bi vedeli, zakaj! Razočaranec!«

»Pa saj se je z nama pogovarjal o gledališču nekoč...«

»Da, zanj je bilo vse nekoč! Tisti pogovor z nama je bil nevsakdanji pojav! Nekatero upokojevanje uniči, namesto da bi jih ohrabilo!«

»In ti, kraljica Marija Stuart, si tako ostala brez pravega kraljevskega glasu!«

»Kakor ti brez moža!«

»Upam, da nas, povratnice iz New Yorka, ni obšla znana sreča opoteča. Pravzaprav je dobro izbrala Aljažu najprimernejšo soprogo!«

»Zdenka nam je zamerila, ker se nismo navdušile ob njeni odločitvi!«

»Z vsem srcem ji voščim vse najboljše in imam zato popolnoma lahko vest!«

»Idem!«

(dalje)

Jože Bajzek

Zlato pravilo

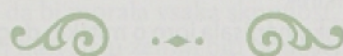
Ko si ogledujemo kakšne stare fotografije, ki so bile posnete pred kakšnim desetletjem ali več, nam navadno gre na smeh. Ne gre pri tem samo za tehnično razliko fotografiranja ali umetniškega okusa. Na fotografijah lahko vidimo svet, ki ni več naš ali po našem okusu. Vidimo lahko oblačila, ki so danes popolnoma iz mode, ali pričeske, ki se jim danes nasmihamo. Neke stvari na takih fotografijah nas res več ne pritegnejo in prepričajo, ker so naši časi in naš svet popolnoma drugačni. Toda to, kar nam je na slikah dragoceno, in to, kar nas lahko navduši, so osebe, ki jih poznamo in ki nam veliko pomenijo, saj vemo, kaj vse so ustvarili in kako so živeli tudi v težkih časih. Na fotografijah s čudnimi pričeskami in čudnimi oblačili se nam prikazujejo znani obrazi, ki nas nagovarjajo in ki so nam dragi in simpatični. Po fotografiji spoznavamo in razločujemo to, kar resnično velja, in to, kar se spreminja in postaja nepomembno.

Tak isti pogled, ki ga imamo na preteklost po starih fotografijah, bi morali imeti tudi v pogledu na sedanost. Morali bi ločiti med tem, kar je prehodno, kar se nujno spreminja in bo prej ali slej postalo nepomembno, in tem, kar je vredno, kar bo ostalo pomembno, ker je samo po sebi vredno. To so osebe, ljudje, ki iščejo upanje za prihodnost, tudi v času stisk in težav, ki jih živimo danes.

Danes smo v krizi, ki se čuti ne samo na političnem, finančnem in ekonomskem področju, ampak tudi na področju vrednot, ki določajo našo humanost, našo človečnost in stile našega življenja. Lahko bi rekli, da smo se znašli v sistemski epohalni krizi, ki zahteva od nas radikalne spremembe našega mišljenja, revidiranja naše lestvice vrednot in naše kulture in način, kako živimo na tem planetu. Pri takem nujno potrebnem razmišljanju bi morali vključiti zlato pravilo, ki ostaja vedno veljavno za vse čase in za vse ljudi. Zlato pravilo, ali morda bi temu lahko rekli zlata zapoved, ki je zapisana v Matejevem evangeliju, pravi: »Tako torej vse, kar hočete, da bi ljudje storili vam, tudi vi storite njim! To je namreč postava in preroki.« (Mt 7, 12)

To zlato pravilo gotovo vsi dobro poznamo. Toda to vedenje samo po sebi še ni dovolj. Zato se lahko tudi osebno vprašamo, kako mi kristjani živimo to zlato pravilo. Morda se zadovoljimo s tem, kakor mnogi ljudje danes, da drugim ne delamo nič hudega. Toda to zlato pravilo ne govori o tem. Morda bi rekli, da se to ne spleča, ker drugi tudi nam ne vračajo po tem pravilu. Tudi o tem ni govor tukaj. Morda bi lahko tudi rekli, da se za nekatere stvari tega držimo, za druge pa ne ali da se do nekaterih ljudi tega držimo do drugih pa ne. Toda zlato pravilo je jasno »tako torej vse, kar hočete«, govori jasno, da gre za vse stvari. Ali drugi del »da bi drugi ljudje storili vam«, ne pomeni, da to zlato pravilo apliciramo samo na nekatere ljudi, ampak na vse.

Morda bi si praktično lahko zadali nalogo, da bi napisali konkretno deset stvari, ki jih želimo, da bi nam jih drugi storili. To bi lahko bilo v odnosih v družini, v odnosih med možem in ženo, v odnosih do otrok, v odnosih v verski skupnosti, v odnosih s prijatelji ali sosedi, v odnosih s tujci ali komerkoli. Ko bi imeli tak seznam, bi morali do vsakega posameznika ali do skupine uveljavljati ta pravila na druge. Kajti o tem nam govori zlato pravilo, da storimo drugemu to, kar bi radi, da bi drugi nam storili. To je pozitivno nagnjenje v odnose z drugimi in to ne glede na to, ali nam to drugi vračajo na enak način ali ne. V času krize medsebojnih človeških odnosov imamo veliko priložnosti, da o tem premislimo in morda bi prišli do lepših medsebojnih odnosov. Saj so ti odnosi za vsakega človeka temeljni, ker smo po definiciji odnosa bitja. Svojo srečo, mir in uravnoteženost za dobro in plemenito sožitje namreč črpano iz dobrih in plemenitih odnosov.

Peter Merku

Moje življenje v Nemčiji

XLII. Simpozij v Rabacu in dobava 110-kilovoltnega kabla sredi vojne

Po zaslugi izjemnega evropskega politika, nemškega zunanjega ministra Hans-Dietrich Genscherja, ki je vztrajno trdil, da Srbija izrablja diplomatska pogajanja za osvajanje vedno novih ozemelj, ter ob podpori Vatikana, je Zvezna republika Nemčija januarja 1992 priznala Slovenijo in Hrvaško kot suvereni državi.

Mandat OZN je sicer predvideval, da bi mirovne enote v primeru resne napetosti med etničnimi skupinami posredovale med njimi, zato da preprečijo izbruh nasilja. Vendar se jim to ni posrečilo, ker jim je bilo prepovedano, uporabljati silo, razen za samoobrambo. Zato sta v Krajini še naprej vladala strah in nasilje.

Neposredno po priznanju Hrvaške je Hrvatska Elektroprivreda povabila nekatere izmed najbolj znanih evropskih elektrofirm na simpozij o integralnih sistemih upravljanja in zaščite, ki bi se vršil v Rabacu. Takoj sem v Siemensovem imenu na vabilo pristal. Tudi kolega Gerhard Koch me je bil pripravljen spremljati. Potreboval sem namreč pomoč, ker je področje upravljanja bilo zame novo. Medtem ko sva v Erlangenu s polno paro pripravljala program in aparate, zveva le nekaj dni pred odhodom, da so Srbi bombardirali letališče v Pulju. Druge firme so odpovedale sodelovanje, zato so se Hrvati zaskrbljeno informirali, kako je z nami. Morda prav v brk bombnemu napadu sem potrdil naš prihod. Na razpolago so pa imeli enega samega nemško-hrvaškega tolmača, tako da bi bilo najboljšo, če bi predavali v italijanščini, so rekli. Niti malo me ni navduševala možnost, da bi moral cele tri dni, ure in ure, samo jaz predavati ... Pa sem se spomnil dobrega kolega, prijatelja pri Siemensu Milano, Perlangeli po imenu. Na srečo sem ga uspel telefonsko direktno kontaktirati. Razložil sem mu situacijo, in ne da bi se obotavljal, je pristal, da pride z nama. Želel sem pomagati Hrvatom, da bi simpozij lepo uspel, zato smo se dogovorili, da gremo vsi trije, ker bi potreboval tudi pomoč nemškega kolega. Ko smo sporočili Hrvatom, ne samo da pridemo, ampak

HRVATSKA ELEKTROPRIVREDA

JAVNO PODUZEĆE ZA PROIZVODNJO, PRIJENOS I DISTRIBUCIJU
ELEKTRIČNE ENERGIJE
UPRAVLJANJE ELEKTROENERGETSKIM SUSTAVOM S.P.O.

DIREKCIJA ZA RAZVOJ, INŽENJERING I INFORMATIKU
TIM ZA IZGRADNJU TE PLOMIN 2
Tel: /052/ 85 32 44 * Fax: /052/ 85 33 04

41000 ZAGREB - AVENIJA VUKOVAR 37

TELEFON: /041/ 62 51 11
TELEFAX: /041/ 53 36 92
TELEGRAM: HEP - ZG
TELEPRINTER: 21-191 HEP - ZAGREB

RABAC - 1. - 4.03.1992.

SIEMENS

INTEGRALNI SISTEMI ZA
UPRAVLJANJE I ZAŠTITU

Levo: vabilo na simpozij.
Zgoraj: na ronškem letališču; drugi z leve je inž. Perlangeli.

Zgoraj, z leve: inž. Gerhard Koch, avtor, inž. Perlangeli (sedeč) ter ekipa Elektroprivrede se pripravljajo na predavanje.

da prinesemo s seboj tudi določene aparate, so povzdignili simpozij na raven hrvaške sekcije CIGRE-ja, mednarodnega nevladnega in neprofitnega združenja elektroenergetikov s sedežem v Parizu (Conseil International des Grands Réseaux Electriques). Na ta način so mednarodni krogi zvedeli, da so Hrvati uspeli organizirati simpozij kljub tedanjim hudim razmeram. S kolegom Kochom sva poletela do ronškega letališča, kjer sva pričakala Perlangelija, od koder nas je kombi Hrvatske Elektroprivrede odpeljal v Rabac.

Hotel, v katerem smo bili nastanjeni, je bil sveže prepleskan, tako da je še dišalo po barvi. Ostale hotele so dali na razpolago ubežnikom iz Slavonije, v glavnem revno oblečenim ubogim starčkom, ki niso vedeli, kako naj preganjajo čas. Na hodniku, kjer je bila moja soba, sem 1. marca srečal inženirja Perišića iz Splita, ki me je štirinajst let prej, ko sem med nočnimi poizkusi elektronske distančne zaščite v Visokem že obupoval, moralno izredno podprl. Bil je izvrsten strokovnjak, ki sem ga zelo cenil tudi zato, ker je bil miren človek bolj redkih besed, a kar je rekel, je bilo vedno tehtno. Vedel sem, da so Srbi uničili masleniški most pri Zadru, torej je moral priti v Rabac na simpozij po morju. Skupaj sva se napotila po stopnicah v spodnje nadstropje na sprejemni koktajl, ko sem opazil, da ima probleme s hojo, zaradi česar sem mu ponudil roko. Zbolel je namreč za mišično distrofijo. Prav hudo mi je bilo, ker sem ga imel v spominu še popolnoma čilega in zdravega.

Razpoloženje prisotnih v dvorani ni bilo ne vem kako vedro, kar je razumljivo, saj so mnogi med agresijo jugoslovanske ljudske armade in njihovih razbojniških pomagačev zgubili svojece, dom, imetje.

Zgoraj: avtor razlaga podrobnosti aparatov, projiciranih na ekranu. Na levi: občinstvo pozorno sledi predavanju.

Dejstvo, da smo nastopali v treh, nam je omogočilo, da smo predavali na nov in prepričljiv način. Na platno smo istočasno projicirali dve sliki: na prvi je bil videti zaščitni aparat kot tak, na drugi pa sosedno nekatere njegove podrobnosti ali karakteristike, kakor jih je predavatelj sproti opisoval. Hrvati so se kmalu prepričali, da nismo prišli samo *pro forma* v goste, ampak da smo hoteli biti dejansko solidarni z njimi. Drugače se je vse razvilo kot pri vsakem simpoziju. Tretjega marca popoldne so nas peljali na ogled termoelektrarn Plomin 1 in Plomin 2 ter okolice. Zvečer smo bili na večerji v imenitnem agriturizmu v notranji Istri. Bolj kot v jedilnici smo se znašli v kletni shrambi. S stropa so viseli številni veliki pršuti, medtem ko so nas na policah vzdolž sten obkrožale ležeče steklenice vina. Ambient je bil zame nekaj novega, za kolega Kocha, vajenega potovati po celem svetu, nekaj povsem nenavadnega. Večer se je zelo dolgo zavlekel, tako da smo naslednjega jutra s trudom zaključili simpozij. Prestati nato vožnjo do Erlangena tudi ni bilo lahko.

Novembra 1994, ko je vojna okoli Sarajeva bila na višku in ni bilo mogoče nikogar kontaktirati, si dejansko ne bi mogel predstaviti, da me bo med obilno dnevno pošto presenetilo pismo iz Sarajeva, ki ga je podpisal glavni direktor Elektroprivrede Edhem Bičakčić. Problem je bil vsestransko zanimiv in izzivalen. Zato da je stvar stekla in da se ne bi kje zataknilo, sem bil tedensko v telefonskem kontaktu z vsemi vpletenimi ali zainteresiranimi ljudmi.

Šlo je za zelo drzen podvig. Šest let kasneje, 4. novembra 2000, sem s tem v zvezi prejel pismo Elektro-

privrede Bosne in Hercegovine pod arhivsko številko 031-17668/00, v katerem med drugim piše:

(..) S pismom 2.06.2000, naslovljenim na našega K. Sabrihafizovića, ste zaprosili za nekatere podatke o 110-kilovoltnem podzemnem kablu za prenos električne energije od hidroelektrarne Jablanica do Sarajeva.

Napeljavo smo slovesno spravili v pogon 15. decembra 1995 v Sarajevu. Videoposnetek tega projekta smo predvajali Vam in gospodu Badnu med Vajinim obiskom pri nas 15. aprila 1996. Na Vašo željo Vam pošiljamo:

1. publikacijo 'S-110 neodvisni sistem energetskega napajanja Sarajeva',
2. dva referata o podzemnem kablu (CIGRE-BiH sestanek 1997),
3. vzdolžni profil kabla preko gore Igman
4. geografsko mapo obleganega Sarajeva v času obrambe (1992 - 1995),
5. letno poročilo za 1999.

(...) Stanje obkoljenega Sarajeva, ko nam je agresor prekinil dobavo električnega toka in vode, Vam je dobro znano. Glavni namen polaganja tega kabla je bila dobava električne energije obkoljenemu mestu Sarajevo iz hidroelektrarne Jablanica po našem svobodnem teritoriju. Ob vhodu v samo mesto leži kabel v ozkem tunelu, ki je bil tajno izkopan pod kotalno stezo letališča (...) medtem ko je zadnji del proge potekal po ravnem do 110-kilovoltne transformatorske postaje Sarajevo 14. Ta je bila zelo blizu spopadne fronte, tako da smo delali samo ponoči. Kljub največji previdnosti in zaščitnim ukrepom, smo utrpeli številne žrtve, [če me spomin ne vara, 124 delavcev] ranjene in padle.

Kot znano, smo prvo prošnjo za primerno ponudbo družbe Siemens naslovili na Vaše ime (0101-3253/94 dne 18.11.1994). Sporočili ste nam, da boste naročilo po dobavi 110-kilovoltnega kabla poslali podružnici Siemens v Budimpešti, z namenom da bi dosegli konkurenčno ceno ob isti kakovosti proizvoda. Zato da bi v čim krajšem času prejeli skupnih 20 kilometrov kabla, smo dobili en del iz Vaše tovarne na Madžarskem, drugi del iz Turčije.

Naj Vam povemo, da smo vprašali za po-

nudbo tudi firmo BICC (British Insulated Cables Company), ki nam je pa sporočila, da ni dobila dovoljenja svoje vlade za dobavo.

To je bil prvi primer uporabe 110-kilovoltnega kabelskega voda v Bosni in Hercegovini, zaradi česar nismo še imeli nobenega strokovnega znanja ne izkušenj. Zato se imamo zahvaliti Siemensu v Erlangenu, na Madžarskem in v Turčiji za izdatno pomoč, ki smo je bili deležni za projektiranje proge in polaganje kabla.

Dobro se zavedamo, da ste Vi kot renomiran izvedenec svetovno znane firme Siemens ter izvrsten in izpričan prijatelj narodov Bosne in Hercegovine veliko prispevali za rešitev problema, pri kateri ste imeli pomembno vlogo.

Želimo Vam izraziti globoko hvaležnost za Vaše dolgoletno sodelovanje in pomoč, ki ste nam jo ob vsaki priliki izkazali.

Celotni projekt sta financirali vladi Nemške republike in Združeni arabski emirati. Nemška donacija je obsegala samo kabel in pomožno opremo, donacija ZAE pa neelektrično opremo, gradbena dela in uresničitev projekta. Nemčija je plačala 11.102.834 nemških mark, ZAE pa 6.937.000 nemških mark. Kabel sta dobavili MKM-Budapest ter Turk Siemens-Istanbul. Gradbena dela so izvršili Energoinvest Sarajevo, GIK Hidrogradnja Sarajevo, GP Bosna. Bobne s kablom sta prepeljala IVA Komerc-Split in Centrotrans-Transit Sarajevo.

Dokončani projekt je šel v pogon 15. 12. 1995. V imenu nemške vlade ga je vključil nemški ambasador v Bosni in Hercegovini Johannes Preisinger.

KABL 110 kV

DAR GRADANIMA SARAJEVA
SAVEZNA REPUBLIKA
NJEMAČKA
1995.

Z leve: kabel na poti v Sarajevo; struga za kabel je pripravljena; začenja se polaganje kabla. Zgoraj: napis opozarja, da je kabel darovala sarajevskim občanom Zvezna republika Nemčija leta 1995.

Saša Martelanc

Tržaški sholarji na Tarčmunu

Spominski utrinek ob 150-letnici Ivana Trinkca (1863-1954)

»V spominu mi ni ostalo veliko razen občutja, da smo doživeli nekaj zelo lepega in skoraj enkratnega.« Take in podobne odgovore sem dobival, ko sem spraševal nekdanje sošolke in sošolce, kako se spominjajo našega šolskega izleta v daljnem maju 1951. Erika, Milan, Kiki, Leander, Ines, Dušan (Marte in Anice ni bilo doma) – prav vsi so imeli že zbledelo, pa hkrati zelo lepo spominsko sliko v sebi. Prav vsak pa je vendarle še pripomnil: »Neke podrobnosti pa zares ne morem pozabiti.«

Iz takih drobcev, pa seveda iz fotografij in kake zstrte melanholijske sestavljamo tole obuditev spomina na naše prvo, za marsikoga tudi edino srečanje z očetom Beneških Slovencev.

V avtobusu se nas je zbralo okrog trideset: dvanajst iz našega III. B razreda in nekaj več iz razreda za nami: prvi slovenski klasiki v zgodovini tržaškega šolstva, kot smo le s težavo zakrivali svoj kar malo domišljavi ponos. V avtobusu, pravim: to je bilo onega maja 1951 že velika novost, saj smo se na dotedanjske šolske izlete vozili z zavezniškimi tovornjaki z lesenimi klopami in platnenimi ponjavami, da smo se eni prepihali in prehladili že med prvim delom vožnje, drugi pa šele ob vračanju – pa seveda ob vsem tem veseli in srečni.

Že kmalu po odhodu iz Trsta smo imeli kontrolo na državni meji: pri Devinu! Tam se je končalo Svobodno tržaško ozemlje in začevala Republika Italija. Težav ni bilo: agenti angloameriške Civilne policije na eni strani in italijanski karabinjerji na drugi so se zadovoljili z našimi imeni na uradnem seznamu šolskega ravnatelja dr. Vinka Vovka.

Z nami sta šla na izlet seveda tudi razrednika Jože Peterlin in Oton Muhr, ki sta v obeh razredih poučevala slovenščino oziroma grščino in latinščino, ob tem pa še uradno neznani predmet: slovensko miselnost. Pa tudi naša dva razreda sta si bila zelo blizu: v drugem nadstropju Ulice Starega lazareta 9 nas je ločevala le stena, še bolj pa se je prijateljstvo utrdilo leto prej, ko smo v risalnici skupno priredili akademijo v čast pesniku Joži Lovrenčiču, v domovini krivično odrinjenemu in zamolčanemu umetniku z začetkov slovenskega ekspresionizma. Med drugim smo iz njegovega znamenitega »Sholarja iz Trente« recitali in tudi zapeli tiste vesele verze, ki so se v uglas-

bitvi našega profesorja Zorka Hareja do danes ohranili kot »himna prve klasične«:

*Kaj sholarju so daljave,
meri z lahko jih nogó,
naj ga sonce žge z višave,
naj mu zvezde svetijo.*

Seveda smo jo onega majskega dne zapeli že v avtobusu. Bila pa je to edina pesem, ki je naš šofer ni poznal. Pri vseh ostalih se nam je glasno in navdušeno pridružil, marsikatero je kar sam intoniral tam za volanom, da smo si postali prijatelji, še preden smo prišli do Italije.

Splošni razigranosti, ki zavlada na vsakem šolskem izletu, pa se je od vsega začetka pridružilo posebno občutje: pričakovanje. Pričakovanje na srečanje z znamenitim človekom, za katerega smo vsaj v skopih obrisih vedeli, da je ne samo duhovnik in upokojeni profesor, marveč tudi slovenski pesnik in pisatelj, pa mož glasbe in likovne umetnosti, poznavalec mnogih jezikov in slavnih ljudi, tudi bivši pokrajinski poslanec – predvsem pa kot zaveden Slovenec pravi kažipot, zavetnik in zapnik dragih ljudi v deželici pod Matajurjem. Profesor Peterlin nam je v dneh pred izletom veliko govoril o liku in delu človeka, ki je tako zelo izstopal ne le v domačih krajih ampak tudi v intelektualni srenji Furlanije ter

Leto 1948: taki so bili prvi povojni avtobusi (levo).

na: tako popolna tišina, kot česa podobnega nisem doživel ne prej ne kasneje. Potem je nekdo potrkal na vrata, menda je bil profesor Peterlin. Čez nekaj trenutkov so se vrata počasi odprla, na prag je stopil visoko vzravnani starček s palico v desnici in z blagim nasmehom na obrazu: zazrl se je v nas mlado množico, nič ni rekel, tudi on je molčal in z nami delil tisti svečani, ganjeni molk. Tudi profesor Peterlin ni zmozel besede, potem pa je le bilo treba iz tako nepričakovane začaranosti. Glasno in

mnogokje v italijanskih in slovenskih kulturnih krogih.

Po prvem postanku v zgodovinsko romantičnem Čedadu, kjer smo se slikali pod oboki legendarnega Vražjega mostu, je naš avtobus nazadnje prispel do cilja. Ustavil se je v Sovodnji, od koder nas je pot potem peljala peš navkreber, do Tarčmuna, do samega Profesora, kot so mu spoštljivo pravili domači ljudje. Po izstopu iz avtobusa pa je bilo treba opraviti majhno formalnost: javiti smo se morali na karabinjerski postaji in povedati, kam smo namenjeni in h komu. Prav prijazno so si vse zabeležili in celo tako ljubeznivi so bili, da nas niso marali pustiti same v tiste čudne kraje: dva oborožena karabinjerja sta šla z nami vse do cilja in potem nazaj. »Fantje, častno stražo imamo«, se nekdo kar ni mogel zadržati. Eden naših profesorjev pa ga je z zelo, zelo pomembnim pogledom glasno opozoril, naj raje pazi na pot, ki je tam od zdavnaj zelo strma in tudi polna blata...

Ko smo nazadnje prišli do vrha in se razpostavili na velikem dvorišču »Pri Pjernovih«, kot se je reklo Trinkovi domačiji, je zavladata tiši-

Na prejšnji strani: skupinska slika pod Vražjim mostom v Čedadu.

Desno na sredi: slika za trajen spomin.

Spodaj: naše darilce mu izroča razrednik Jože Peterlin.

vedro je pozdravil monsinjorja profesorja, nas predstavil in ga pripravil tudi do kratkega pomenka. Hkrati mu je izročil naše darilce: neko slaščico v celofanu, prevezanem s trakom v slovenskih barvah.

Potem je prišla vrsta na nas. Nismo bili izšolanani pevci, ampak takega »Sholárja«, kot je zadonel na tistem dvorišču, nismo zmogli nikoli več v življenju – pa smo ga pogosto prepevali na srečanjih ob naših šolskih in prijateljskih jubilejih. Nejasno smo začutili, da to ni mogla biti samo pesem mladosti; morala je izpovedati še kaj zraven: zahvalo in počastitev.

Véliki poslušalec na pragu je to seveda začutil. Gledal nas je z neko posebno milino, kot bi bil v mislih še tudi kje drugje: po vasicah beneških in drugih dolin, po bližnjih in daljnih mestih, po tovarnah in rudnikih širom po Zahodni Evropi in čez oceani. Gledal je mnoge, premnoge, ki so morali zdoma, mnogi ne samo v tuje kraje marveč tudi v tuje jezike, ob katerih je rojstni zamiral in pogosto umrl. Ko nas je tako gledal in poslušal, je upal – ni moglo biti drugače! – da smo mu prišli tudi nekaj obljubit. To nam je ob koncu našega petja tudi povedal. Dvignil je svojo palico, jo poprijel na sredini in z njo zavihtel kot davni preroki, ter glasno vzkliknil:

»Ostanite zvesti svojim koreninam! Bog ne daj stran od njih! Bog z vami, moji dragi mladi Slovenci!«

Naš prijazni šofer Polde Doljak.

»Bog z vami, moji dragi mladi Slovenci!«

* * *

Doživetje na Tarčmunu nas je še dolgo spremljalo in ni pravzaprav nikoli zamrlo. Naj pa v ta drag spomin vpletem še enega, ki se je le po srečnem naključju rešil iz popolne pozabe. Sošolka Ines se je ob obujanju tistih spominov iz leta 1951 nenadoma, kot v preblistku, domislila priimka tistega našega šoferja, ki je tako razigrano prepeval z nami. Pisal se je Doljak, menda je bil z Goriškega, je dejala. S pomočjo nekaj dragih prijateljskih ljudi je prišlo na dan, da je bil oni prijetni mož goriški avtoprevoznik Polde Doljak, po rodu iz Grgarja, ob svojem poklicnem delu pa strasten ljubitelj slovenskega zborovskega petja, dirigent in organist. Ljubiteljsko je študiral petje pri Emilu Komelu in Vinku Vodopivcu. Kot narodnjak in sočuten človek je med vojno vozil v Gonars hrano za internirance. Komaj 48 let star je tragično umrl med prometno nesrečo leta 1952, leto dni zatem, ko je še z nami tako veselo prepeval. Tržaški nekdanji sholarji ga hvaležno vpisujemo v spominsko knjigo naših mladih let.

Aleš Breclj

»Zamrtja dela in življenja v naših domovih se ne bojimo«

Intervju s prof. dr. Andrejem Finkom

Proesor dr. Andrej Fink je izobraženec, publicist in univerzitetni profesor na Državni univerzi v Buenos Airesu (Universidad de Buenos Aires – UBA) in na Argentinski papeški katoliški univerzi (Pontificia Universidad Católica Argentina – UCA) v argentinskem glavnem mestu. Rodil se je slovenskim staršem v begunskem taborišču v Senigalliji (Ancona) leta 1947. Naslednje leto pa se je družina izselila v Argentino in se kasneje ustalila v buenosaireškem predmestnem okraju Ramos Mejía (izg. Mehija), kjer je kar precej Slovencev. Na Državni univerzi v Buenos Airesu je končal študij prava, doktorat pa je opravil kot štipendist Inštituta za špansko kulturo (Instituto de Cultura Hispánica) na pravni fakulteti Univerze Complutense (Universidad Complutense de Madrid) v španskem glavnem mestu. Dr. Fink se je novembra lani mudil v rojstnem kraju svojih staršev kot član Sveta vlade Republike Slovenije za Slovence po svetu (to je stalno posvetovalno telo, ki sodeluje pri oblikovanju in izvajanju politike Republike Slovenije v zvezi z življenjem slovenskih skupnosti po svetu). Zato smo ga med njegovim obiskom v Ljubljani prosili za intervju. Tega smo v naslednjih mesecih dopolnjevali, saj sta medtem njegova brat in sestra prejela nagrado Prešernovega sklada, kmalu nato je v februarju preminil njegov oče, 13. marca letos pa je bil izvoljen za papeža buenosaireški nadškof in kardinal Jorge Mario Bergoglio, o katerem smo ga tudi kaj vprašali.

☞ Kaj bi povedali o svoji družini? Od kod pravzaprav izhaja Vaš rod in s čim so se ukvarjali Vaši predniki?

☛ Oče Božidar in mama Valentina Kovač sta po izvoru iz Dolenjske, vendar sta odrasčala v Ljubljani. Predniki po očetovi strani so bili kmetovalci,

po materini meščani: mamin oče je bil sodnik najprej v Novem mestu, nato pa v Ljubljani.

☞ Kako da so se neposredno po koncu 2. svetovne vojne Vaši starši in sorodniki znašli v taboriščih na Koroškem in nato v Italiji ter kako in zakaj se je družina napotila v Argentino?

☛ Med vojno se je očetova družina opredelila za protikomunistični tabor in oče ter njegov mlajši brat sta bila pri domobrancih. Tudi dva mamina brata sta se odločila za domobranstvo. Ob koncu vojne se je vsa očetova družina z glavnino domobranskih čet umaknila na Koroško. Tako so storile tudi naša mama in dve njeni sestri. Oba mamina brata so Angleži kot mnogo drugih po vojni vrnili partizanski vojski: eden je bil nato zelo verjetno odveden v Kočevski rog in tam umorjen, drugi pa je bil zaradi mladostnosti pomiloščen in je kasneje postal redovnik – jezuit. Oče in njegov brat pa sta se po naključju rešila prisilne vrnitve.

Tako očetova družina kot mama in njeni sestri so bile kasneje s Koroškega prepeljane v begunska taborišča v Italiji. Vsi so precej časa (od 1946 do

Dr. Andrej Fink pred domom lazaristov v Ljubljani.
(Foto: A. Breclj)

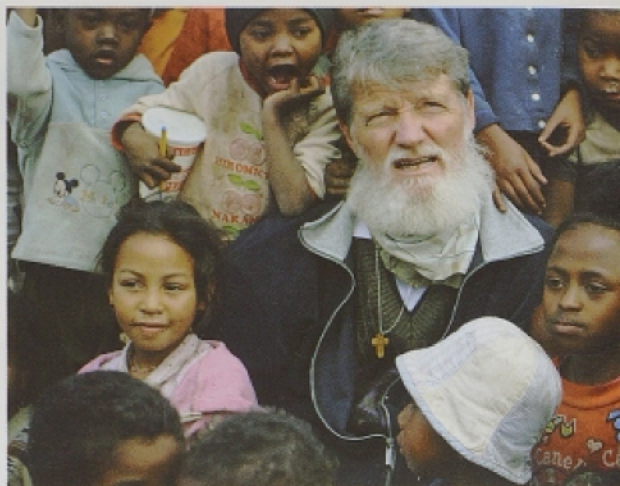

1948) prebili v taborišču v Senigalliji, kjer sta se oče in mama poročila in tam sem se rodil jaz kot njun prvi sin. V Argentino pa so vsi prišli junija 1948. V to latinskoameriško državo so se izselili predvsem zato, ker je tedanja argentinska oblast sprejemala begunce vseh starosti, v našem primeru stare starše, starše in otroke. Kanada in ZDA pa so v glavnem sprejemale samo mlade ljudi. S tem da so v Argentino prihajale tako »razširjene« slovenske družine, je lažje potekal razgovor med generacijami: stari starši so npr. lahko vnukom posredovali svoje spomine in običaje, lažje se je ohranjal tudi slovenski jezik. Zaradi vsega tega smo slovenski izseljenci in njihovi potomci Argentini hvaležni.

☞ **Kje ste obiskovali osnovno šolo in tedenski slovenski osnovnošolski tečaj? Kateremu od slovenskih domov »pripadate«? Kakšen je njegov današnji utrip?**

☛ Osnovno šolo sem obiskoval v salezijanskem zavodu Don Bosco v buenosaireškem predmestnem okraju Ramos Mejía. Tedenski osnovnošolski slovenski tečaj sem obiskoval v župnišču farne cerkve v tem okraju. Župnija v Ramos Mejiji nam je namreč radodarno prepustila tiste prostore. Takrat je tečaj še potekal v ponedeljkih popoldne in ne v sobotah, kot je potem postalo običajno in je še danes tako, ker je v Argentini sobota pouka prost dan. Kasneje je v Ramos Mejiji zrasel Slomškov dom, ki je kar aktiven.

Po poroki sem se preselil v Slovensko vas v buenosaireškem obmestnem okraju Lanús, tako da danes pripadam tamkajšnjemu Hladnikovemu domu, ki je izraz Društva Slovenska vas. Društvo pa je prav lani (2012) praznovalo 60-letnico usta-

Misijonar Pedro Opeka.

novitve. Slovenska vas (Villa Eslovena) je nastala po prizadevanjih izseljenskega duhovnika msgr. Janeza Hladnika. Naj še povem, da je msgr. Hladnik dobro leto po koncu vojne šel na avdienco k tedanjemu argentinskemu predsedniku Juanu Domingu Peronu. S tem je odločilno pripomogel, da se je veliko slovenskih povojnih izseljencev, ki so bili po begunskih taboriščih na Koroškem in v Italiji, lahko naselilo v Argentini. V domu, ki je poimenovan po njem, je danes kar živahno.

☞ **Svetovno znani misijonar Pedro Opeka je bil Vaš sosed v obmestnem predelu Ramos Mejía. Kdaj ste spoznali njega in njegovo družino?**

☛ Opekovi so res stanovali kakih sto metrov od nas. Peter Opeka je leto mlajši od mene, moja vrstnica je njegova starejša sestra Bernarda. Večkrat smo se skupaj igrali, tudi na nogomet. Srečevali smo se še na tedenskem slovenskem tečaju v Ramos Mejiji. Peter je bil živahen fant in poln energije. Njega in njegovo družino poznam skoraj 60 let.

☞ **Zanimiva je tudi zgodba misijonarjevega očeta Alojza Opeke. Kdaj ste zvedeli zanjo?**

☛ Petrov oče Alojz je bil po poklicu zidarski mojster in zelo prijetna oseba. Za njegovo pretresljivo zgodbo sem zvedel kot 10 ali 12-leten fantič. Neko nedeljo je g. Alojz sporazumno z našimi starši prišel k nam na obisk in nam dalj časa pripovedoval o svojih doživetjih ob koncu vojne. Kot domobranec se je maja 1945 znašel na Koroškem. Tam ga je čakala podobna usoda kot tisoče drugih njegovih sobojevnikov. Angleži so ga vrnilo jugoslovanskim oblastem in te so ga spravile v tragično taborišče na Teharjah pri Celju. Od tam je bil odveden na

Nekateri letošnji Prešernovi nagrajenci: pisatelj Zorko Simčič, mezzosopranistka Bernarda Fink, basbariton Marko Fink, bariton Jože Vidic. (Foto: Družina)

morišče na Hrastniškem hribu. Ko je že stal pred breznom - jaškom, se mu je posrečilo odvezati se. Še preden so počili usodni streli, je skočil v goščo. Kljub rafalom, ki so jih sprožili za njim, mu je uspelo zbežati. Mesec dni se je skrival, neke noči je prišel na dom, kjer so ga s težavo spoznali. Takoj se je spet skrivil in nato se mu je posrečilo zateči se v Italijo. Sam je večkrat zatrdil, da se je rešil po priprošnji k Sv. Družini.

☞ Srednjo šolo ste obiskovali v kraju Adrogué (izg. Adrogé), kakih 20 km jugovzhodno od Buenos Airesa, kjer je bil zavod za študirajoče mlade slovenske fante. Česa se spominjate iz tistih let?

☞ Zavod v Adrogueju je bil v mojih srednješolskih letih tudi semenišče, saj je tam dokončevalo študij teologije še šest kandidatov za duhovniški poklic. Uradno se je imenoval Škofov zavod v Adrogueju, ker je nekje nadaljeval tradicijo Škofovih zavodov v Šentvidu pri Ljubljani. Zanj se je zelo zanimal in ga gmotno podpiral dr. Gregorij Rožman, ljubljanski škof, ki je prebival v izgnanstvu v Clevelandu (ZDA). Semeniščniki so imeli svoje profesorje in pouk v samem zavodu, mi gojenci pa smo morali na srednjo šolo ven, v središče Adrogueja, kjer je bila Državna višja srednja šola (Escuela Nacional) Almirante Brown. Rektor zavoda in semenišča je bil dr. France Gnidovec, nečak svetniškega kandidata dr. Janeza Gnidovca, škofa v Skopju v obdobju med obema vojnama. Škof Gnidovec je v Skopju poznal mlado nuno albanskega rodu, ki je potem postala svetovno znana kot Mati Terezija iz Kalkute. Poleg dr. Franceta Gnidovca so bili v zavodu še dr. Filip Žakelj in dr. Branko Rozman. Ti in še nekateri drugi, npr. dr. Mirko Gogala, so poučevali semeniščnike, a nekateri so tudi neposredno skrbeli za nas: dr. Filip Žakelj je bil spiritual – duhovni voditelj, dr. Branko Rozman pa naš prefekt. V adroguejskem zavodu sem bil pet let. V spomin so se mi vtisnile zlasti vsakoletne akademije, nekakšne zaključne prireditve. Za te nastope smo vadili predvsem razne dramske tekste in smo tako pridobili veliko znanja slovenščine. Moram še dodati, da sem takrat prebral kar precej slovenskih knjig. Nekateri mi je posojal tudi prefekt dr. Rozman. Ko sem nekoliko odrasel, sem se z njim tudi veliko pogovarjal, predvsem o medvojnih razmerah v Sloveniji. Seveda smo se v zavodu učili slovenščine, slovenske zgodovine, verouka, kot starejši gojenci pa še latinščine, ker te ni bilo v vseh razredih argentinske višje srednje šole.

☞ Kako, da je stavba zavoda danes v rokah argentinske škofije v Adrogueju bližnjem mestu Lomas de Zamora? Kaj bi podobna usoda čakala tudi druge domove, ki so jih v Buenos Airesu in drugod postavili slovenski povojni emigranti, ko bi v njih življenje zamrlo?

☞ Stavbo Škofovega zavoda je res prevzela škofija v mestu Lomas de Zamora. To se je zgodilo med mojim študijem v Španiji od 1976 do 1981, zato ne vem za podrobnosti. Vem pa, da je bilo pred tem v zavodu malo gojencev, njegovo vzdrževanje pa je bilo zelo drago. Stavbo je lomaška škofija uporabljala kot semenišče. O drugih naših domovih bi rekel takole: skoraj vsi so zadruga ali neprofitne družbe, in če se takšna družba razpusti, preide njeno imetje v roke kake dobrodelne ustanove. Zagotovo pa vem, da je naše slovensko središče v Buenos Airesu, in sicer »Slovenska hiša« v mestnem okraju Floresta, napisan na buenosairesko nadškofijo. Hladnikov dom v Slovenski vasi v Lanusu, kjer živim, je neprofitna družba, tamkajšnja cerkev Marije Kraljice, šola in dom za ostarele so pa v lasti slovenskih lazaristov. Ob tem moram pa poudariti, da se zamrtja dela in življenja v naših društvenih domovih nikakor ne bojimo.

☞ Po srednji šoli ste študirali na Državni univerzi v Buenos Airesu – UBA. Kakšno izobrazbo Vam je nudil ta študij? Zakaj in kako ste se odločili za nadaljevanje študija v Madridu?

☞ Na Državni univerzi v Buenos Airesu sem študiral na pravni fakulteti. Kvaliteta študija je bila boljša, kot je danes, in izobrazba je bila kar solidna. Kljub krizam, ki jih je med tem časom doživela Argentina, pa velja UBA še danes za eno najboljših univerz v državi. Kmalu po diplomi sem se poročil. Želel sem poglobiti pravne študije, po možnosti v Evropi. Nekaj sem računal na Italijo in na Francijo, a potem se je ponudila priložnost in sva z ženo leta 1976 šla v Španijo. Prejel sem namreč štipendijo Inštituta za špansko kulturo in do leta 1981 doktoriral na pravni fakulteti Univerze Complutense v Madridu iz politologije in ustavnega prava.

☞ V Španiji ste se mudili v zanimivem obdobju, ko je ta država stopala na pot demokratizacije. Kaj bi povedali o tem?

☞ Španija je bila v tistih letih res zanimiva in z ženo sva se tam mudila, ko je bila tranzicija iz avtoritarnega Francovega režima v demokracijo v polnem vretju. Nastajalo je mnogo strank in gibanj z najraz-

ličnejšimi kraticami, tako da so ljudje govorili o pravi mineštri iz črk (sopa de letras – juha iz črk). Osrednja politična osebnost je bil takrat Adolfo Suárez, voditelj stranke UCD (Unión de Centro Democrático – Unija demokratične sredine), za njim pa je stal kralj Juan Carlos Burbonski, katerega je sam Francisco Franco določil za svojega naslednika. Kralj se očitno ni držal Francovih napotkov in je zajadral v demokratične vode. Pod Suarezovo vlado je bila leta 1978 sprejeta nova državna ustava, ki je med drugim predvidevala precejšnjo avtonomijo za posamezne španske regije. Ni pa vse teklo brez zastojev. Politično ozračje je bilo večkrat nemirno in tako so stare sile februarja 1981 pripravile državni udar. V skupnem spominu je zaradi televizijskega snemanja ostal vdor več pripadnikov Guardie Civil (Civilna straža – veja španske policije), pod vodstvom polkovnika Tejera (izg. Tehera) v španski parlament, ko je ta imel pomembno zasedanje. Padlo je tudi nekaj strelav, poslanci so se skrili pod klopi, le eden ali dva izmed njih sta ostala sede na svojem mestu: eden je bil Adolfo Suárez, drugi pa menda komunist Santiago Carrillo. Za Tejerom pa so stali nekateri drugi visoki oficirji španskih oboroženih sil, med njimi general Armada, ki je do tedaj užival kraljevo zaupanje. Kralj Juan Carlos ni podprl upornikov in vojska mu je večinoma ostala zvesta. Tako je državni udar v enem dnevu ali dveh propadel.

☞ V tistih letih ste prvič prišli tudi v naše kraje. Kaj Vas veže na ta prostor in kako da ste se po doseženem doktoratu vrnili v Argentino?

☛ Z ženo sva leta 1978 res prvič prišla v slovenske kraje. Ustavila sva se na Tržaškem in Goriškem, ker čez mejo nisem še hotel stopiti. Časi niso bili po mojem še primerni za tak korak. Bil pa je to velik dogodek, saj sem se močno približal slovenskemu matičnemu ambientu. Z ženo sva se tudi srečala s sorodniki iz Slovenije. Na slovenski prostor me veže pravzaprav vse. Ne bi bil to, kar sem, če bi se ne čutil Slovenca. Kot tak sem odraščal in živel v Argentini in tudi v Španiji. Slovenstvo mi ni bilo nikdar v napoto.

Po doktoratu sem res razmišljal, ali bi bilo primerno ustaviti se v Španiji. Želel sem napredovati v akademskih krogih in tudi v kaki ustanovi, vendar nisem bil španski državljani in tako mi je bila vsaka državna služba težko dostopna. Tudi v kako mednarodno ustanovo ali organizacijo bi prej prišel kot argentinski državljani. Poleg tega sva v Madridu z ženo močno pogrešala slovensko družbo v Argentini. Zato je bil povratek v Buenos Aires logična poteza.

☞ Po povratku v Argentino ste se zaposlili na Državni univerzi v Buenos Airesu. Je bilo Vaše delo univerzitetnega profesorja naporno? Ker ste še zmeraj na univerzi, bi lahko povedali, kako se je v času Vašega poučevanja spremenila študentska populacija? Ali ste imeli med slušatelji tudi kakega Slovenca? Argentina ima dokaj burno polpreteklost, pa tudi sedanost. Koliko vplivajo "zunanji" dejavniki na sam razvoj in podobo univerze?

☛ Po povratku sem našel zaposlitev kot docent na Državni univerzi v Buenos Airesu – UBA in tudi na Argentinski papeški katoliški univerzi – UCA. Ker je bila plača mladega univerzitetnega profesorja nizka, sem istočasno delal kot odvetnik in tako ravnam tudi danes. V Argentini docentura in svobodni poklic nista nezdržljiva. Seveda sem se pred tem in pozneje udeležil veliko natečajev in se nadalje izobraževal v svoji stroki. Na UBA poučujem teorijo o državi in zgodovino politične misli, na UCA pa zgodovino diplomacije in mednarodnih odnosov ter mednarodno pravo. Na tej univerzi sem tudi direktor Centra za mednarodne študije. Delo na univerzi je zelo naporno, vendar daje zadoščenje. Povedati je treba, da je UBA prava mastodontska ustanova, saj je nanjo vpisanih kakih 250.000 študentov! Na univerzi delam torej kar precej časa, več kot trideset let in v tem času sem napredoval do rednega profesorja. Med svojimi slušatelji tako na UBA kot na UCA sem imel tudi nekaj v Argentini rojenih Slovencev. O študentski populaciji v vsem tem času pa lahko povem, da se je nedvomno spremenila. Zadnje generacije so nekoliko slabše pripravljene in opažati je tudi, da sedanji študentje manj berejo. Pri študiranju uporabljajo skripta, predpisane učbenike in tudi internet, kakšnih obsežnejših del za poglobljanje snovi pa se bolj težko lotijo.

Argentinski politični zasuki so vplivali in vplivajo predvsem na državni UBA, bolj malo pa na katoliški in privatni UCA. Do precejšnjega posega oblasti je logično prišlo po odpravi zadnje vojaške diktature leta 1983, ko se poseg ni omejil samo na vodstvo državne UBA, ampak je segel tudi v profesorske vrste. Nekaj podobnega, a ne tako obsežnega, se dogaja tudi, kadar predsednika republike iz argentinske Radikalne stranke (Unión Cívica Radical) zamenja predsednik iz peronističnih vrst (Partido Justicialista). Do neke mere velja to tudi danes, ko je na oblasti bolj levo usmerjena peronistka Cristina Fernández de Kirchner.

☞ Kaj bi sploh povedali o argentinski univerzi, kakšne so glavne razlike z evropskimi in zahodnimi, od kadra do študentov, predmetnikov ...? Ali je med univerzitetnimi profesorji v Argentini še kakšen Slovenec?

☛ Malo za šalo in malo zares naj povem, da so univerzitetni profesorji v Argentini slabše plačani od svojih kolegov v Evropi ali v ZDA. Poudaril pa bi, da študentje na UBA in na drugih državnih univerzah ne plačujejo nobene šolnine in drugih davkov. Drugače je na UCA in na privatnih univerzah, ki zato niso vsem dostopne, čeprav njihovi slušatelji še zdaleč ne plačujejo toliko, kot je treba prispevati za obiskovanje kake ameriške ali britanske univerze, tudi v primeru ko ne gre npr. za Harvard in Yale ali za Oxford in Cambridge. Za vpis na argentinske univerze ni omejitev (numerus clausus), treba pa je na vseh opraviti sprejemni tečaj in nato izpit, ki ni tako rigorozen, da bi ob normalnem naporu onemogočal vstop. Kdor študira na UBA, plačuje osebne stroške, npr. učbenike, prevoz in hrano. Reven, a dober študent lahko dokonča študij in se tako povzpne na socialni lestvici. Zelo pogost pojav pa je študij ob delu. Tudi sam sem v svojih časih v različnih dobah študiral in obenem delal.

Med Slovenci, rojenimi v Argentini, nas je več univerzitetnih profesorjev. Imen v tem trenutku ne bi našteval, da koga pomotoma ne izpustim.

☞ V naše kraje ste se vrnila leta 1987, ko ste imeli precej odmevno predavanje v Dragi. Kakšen spomin vas veže na tisti obisk in srečanje z našimi ljudmi? Po demokratizaciji Slovenije pa so postali Vaši obiski v domovino staršev bolj pogosti, saj ste imeli v družini tudi neke institucionalne funkcije. Vaš oče je bil namreč nekaj časa pooblaščen predstavnik Republike Slovenije v Buenos Airesu. Bi kaj povedali o tem času? Kako ste v Argentini doživljali osamosvojitve Slovenije?

☛ Predavanje na študijskih dneh Draga 87 je bil moj prvi nastop pred slovensko javnostjo v zamejstvu in v matici. Zelo odkrito sem izpostavil nekatere stvari, ki so zadevale slovensko politično emigracijo v Argentini. Tako sem govoril o tabuiziranem domobranstvu, o slovenski državi, o svojih pogledih na svobodo in na demokratizacijo Slovenije. Vem, da sem s svojim nastopom povzročil nekoliko skrbi med prijatelji in znanci na obeh straneh tedanje slovensko-italijanske meje. Toda vem tudi, da sem si s tistim predavanjem v istem prostoru pridobil nekaj simpatij in novih prijateljev. Zame je bil na-

stop v Dragi enkratno doživetje, ki se mi je neizbrisno vtisnilo v spomin. Z zadovoljstvom opažam, da so se nekatere izmed tedaj povedanih misli dobra tri leta kasneje uresničile z demokratizacijo in nato z osamosvojitvijo Slovenije. Ko se je to dogajalo v letih 1989–1991, so meje med matico in diasporo padle, tako da je pretok idej in informacij med obema postal zelo živ, kar je bilo zame nekaj božanskega. Seveda sem po tem prihajal v Slovenijo bolj pogosto. Z očetom sva bila kot dva od 15 delegatov iz Argentine na ustanovnem zasedanju Svetovnega slovenskega kongresa, ki je bilo ravno ob izbruhu desetdnevne vojne za Slovenijo konec junija 1991. Tako sem v prvi osebi doživljal vrhunec slovenskega osamosvojitvenega procesa. Ob tem dogajanju je bil oče julija 1991 imenovan za pooblaščenega predstavnika Republike Slovenije v Argentini in je nato to funkcijo opravljal do začetka 1995. Formalno ni imel diplomatskega statusa, vendar je bilo njegovo delo enakovredno tistemu, ki ga opravlja veleposlanik. Ker je bil takrat star že več kot 70 let, sem mu pri opravljanju zadolžitev precej pomagal.

V Argentini smo proces demokratizacije in osamosvojitve Slovenije spremljali z velikim navdušenjem. Ob izbruhu vojne za Slovenijo pa do njenega mednarodnega priznanja v prvih mesecih 1992 smo priredili več manifestacij v središču Buenos Airesa in podvzeli še vrsto drugih iniciativ. Tako

Finkovi na družinskem srečanju dne 16. decembra 2012 pri bolnem očetu v Rožmanovem domu v buenosaireškem predmestnem okraju San Justo. Zadaj z leve: Andrej, njegova žena Olga Sladič, Veronika, Marija, Helena, njen mož Franci Žnidar, Bernarda in Marko s soprogo Kristino Vovk. V prvi vrsti z leve: Andrej Žnidar (sin Helene in Francija), mama Valentina Kovač in oče Božidar Fink.

stari priseljenci kot pripadniki povojne slovenske politične emigracije smo skupno skušali vplivati na argentinske oblasti, da bi Slovenijo čim prej uradno priznale. To se je res zgodilo 16. januarja 1992, in če se prav spominjam, je bila Argentina prva južnoameriška država, ki je to storila.

☞ Danes ste član Sveta vlade Republike Slovenije za Slovence po svetu in imate dober vpogled v položaj naše diaspore. Kako si s svojega argentinskega gledišča zamišljate skupni slovenski prostor, krepitev odnosov z matico in kaj lahko zdomstvo nudi matici?

☛ Slovenstva oz. slovenskega prostora si ne morem predstavljati brez zamejstva in zdomstva. Izven meja Republike Slovenije živi kakih 500.000 rojakov, kar je dobra petina vseh Slovencev. To je res veliko število in prav je, da se matica zanje zanima. Sedaj v okviru Ministrstva in Urada vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu delujeta Svet vlade Republike Slovenije za Slovence po svetu, ki je namenjen zdomcem, in Svet vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu, ki predstavlja zamejce. V zvezi s stiki med matico in zdomstvom opažam, da nas matični Slovenci oplajajo, prav tako pa je res, da tudi mi od zunaj oplajamo nje. Vsekakor je bilo med nami zdomci in matično domovino lažje navezati kulturne stike. Nekoliko težje pa gre pri vzpostavitvi gospodarskih vezi, in to tudi zato, ker Slovenija ves čas po osamosvojitvi ni znala postati dovolj privlačna za vlagatelje iz tujine. Za to so potrebne pravna varnost, politična stabilnost in kredibilnost. V zdomstvu, npr. od Severne do Južne Amerike, je nekaj slovenskih gospodarstvenikov, ki bi ob primernih razmerah lahko sodelovali z matico. Poleg tega je treba pomisliti na slovenske znanstvenike, univerzitetne profesorje in uveljavljene predstavnike svobodnih poklicev, ki so posejani na skoraj vseh celinah. Ti bi lahko predavali tudi na slovenskih univerzah in še kako drugače posredovali svoje izkušnje. Pogosti in vsakovrstni stiki med matico in zdomstvom kakor tudi z zamejstvom so nujni za ohranitev slovenstva v tujini. Izredno dobrodošlo bi bilo, da bi vsi, zdomci in tudi zamejci, čutili za sabo neko ljubečo in v svetu ugledno matično državo.

☞ Argentinski Slovenci doživljate emigracijo emigracije, saj je tudi Vaša družina "razsejana" od Argentine do Slovenije, Avstrije in tudi ZDA. Kako gledate na vse to?

☛ Drži! Imam dve sestri in brata, ki so operni pevci. Sestra Bernarda je poročena na avstrijskem Koroškem, sestra Veronika živi z družino na Floridi v ZDA, brat Marko pa domuje z družino v Sloveniji. Na emigracijo naših slovenskih rojakov iz Argentine v Slovenijo pa gledam pozitivno. Gre za svojevrstno vračanje, saj prek sinov prihajajo nazaj v domovino očetje in matere, ki zaradi bolezni ali tudi smrti ostajajo v Argentini. Gre tudi za plemenito dopolnitev nekega ciklusa: v domovino se vračajo mlajši ljudje, ki se v veliki večini lepo izražajo v slovenščini in so narodno zavedni, čeprav so bili njihovi starši nemalokrat označeni za izdajalce. Ti ljudje marsikdaj niso zrasli v blagostanju, vendar so kot njihovi starši vajeni žrtvovati se za kak ideal. V Slovenijo prinašajo neko drugačno gledanje na svet, verjetno tudi neko svežino. Res pa je tudi, da odhajajo v domovino staršev morda najboljši izmed nas, in njihovo odsotnost argentinska slovenska skupnost precej občuti.

☞ Znani ste tudi kot načelen katoliški kolumnist in razumnik. Kako ocenjujete duhovno podobo slovenstva 20 let po demokratizaciji? Kako bi se dala po Vašem odpraviti ali vsaj ublažiti sedanja razklanost v slovenskem narodu?

☛ Recimo takole: sedanja duhovna podoba Slovenije je nepopolna. Nismo na stopnji Wildove Podobe Doriana Graya, a potrebne so nekatere dodelave. Upam na mlajšo generacijo, saj opažam med njo kar precej tudi izobraženih oseb, ki se hočejo angažirati v delu za boljšo domovino. Ti mlajši ljudje so željni netendenčnih in ne enosmernih informacij kakor tudi nasvetov. Morda ne bodo tako hitro stopili na plan, ampak nekoč bodo to storili. Poleg tega prihaja po mojem mnenju neki blagoslov na Slovenijo. Ta izvira iz tistega duhovnega kapitala, ki ga je nabralo toliko med vojno in po njej krivično pobitih ljudi. Včasih se zdi, da Slovenci hodimo po temni puščavi, da čutimo to, kar so nekateri svetniški ljudje novejšega časa, npr. Mati Terezija iz Kalkute in pater Josef Kentenich, ustanovitelj schönstattskega gibanja v Nemčiji, imenovali Božji molk. Toda nenadoma se pot pred nami zjasni in vse se pokaže v lepši luči. Nekaj takšnega se je zgodilo v letih 1989–1991, ko se je Slovenija demokratizirala in se kot po čudežu osamosvojila, saj pri tem niso tekli potoki krvi, kot se je dogajalo drugod po bivši Jugoslaviji. Tedaj so v odločilnih trenutkih Slovenci znali stopiti skupaj in verjamem, da bodo to storili še kdaj v bodoče. →

← računajoč tudi na prej omenjeni blagoslov. Tako se bo sedanja razklanost polagoma ublažila. Do tega procesa bo lahko prišlo še z zgoraj omenjenim uravnoveženjem informacij, z molitvijo in z dobrimi zgledi. Kamenček v ta mozaik bi najbrž lahko prispevali tudi naši povratniki iz Argentine, ki so v veliki večini pošteni in zavedni Slovenci.

☞ **Kako pa ocenjujete današnji utrip slovenske skupnosti, kateri pripadate? Kako se je ta razvila, spremenila ob samem problemu jezika, kakšen je po Vašem najpomembnejši izziv, pred katerim so Slovenci v Argentini?**

☛ Sedanji pripadniki slovenske skupnosti v Argentini se trudimo, da to, kar smo prejeli od staršev in starih staršev, peljemo naprej. Ohranjati slovensko identiteto več kot 10.000 km daleč od matice ni tako preprosto. Vendar se da danes ta razdalja precej skrajšati z uporabo interneta, socialnih omrežij in še z drugimi sredstvi, ki jih nudi računalniška tehnika. Problem rabe slovenskega jezika seveda obstaja, je velik izziv, verjetno najpomembnejši, vendar naj glede tega povem, da naš materni jezik negujemo. Ta nega pa je odvisna predvsem od družin. Če se starši in stari starši pogovarjajo z otroki v slovenščini, je vse lažje. Toda zdaj so starši že pripadniki tretje generacije slovenske povojne emigracije in si ne zatiskam oči pred dejstvom, da raba slovenščine včasih kar precej peša. Po drugi strani pa moram poudariti, da še vedno delujejo tedenski osnovnošolski sobotni slovenski tečaji v sedmih domovih v Buenos Airesu in okolici pa še v Mendози, mestu, nad katerim se dvigajo najvišje gore v Andih, v Tucumanu na argentinskem Severu ter v oddaljenih Barilochah (izg. Bariločah), središču »argentinske Švice«. V Mendози deluje tudi argentinsko-slovenska osnovna šola »Colegio Anton Martin Slomšek«, ki je uradno priznana od oblasti. V Buenos Airesu in v Barilochah je vsaka dva tedna še slovenski srednješolski tečaj, ki ima od 100 do 120 slušateljev. Vsako leto abiturienti tega tečaja, ki smo jih kot skupino poimenovali Roj abiturientov srednješolskega tečaja – RAST, prihajajo julija na obisk v Slovenijo s podporo Urada vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu. Zanje je ta prvi stik s konkretno Slovenijo svojevrstna injekcija, ki pušča neizbrisne sledove. Prav tako se s pomočjo omenjenega Urada vsako leto januarja organizira v Sloveniji dopolnilni tečaj za učitelje slovenskih zdomskih šol. Južna polobla in z njo Argentina je na vrsti vsake dve leti. Matična Slovenija je poskr-

bela tudi, da je na filozofski fakulteti UBA kakor na filozofski fakulteti Državne univerze v mestu La Plata (Universidad Nacional de La Plata) – La Plata je večje mesto kakih 55 km jugovzhodno od Buenos Airesa – lektorat za slovenski jezik. Pouk se vrši na več stopnjah, slušateljev pa je od 25 do 30, kar v naših razmerah ni niti tako malo.

Povedati je tudi treba, da se zadnja leta zlasti v domovih v Buenos Airesu in okolici mladi radi lotevajo študiranja kar zahtevnih dramskih tekstov slovenske ali svetovne literature v slovenščini. Te potem predstavijo najprej v lastnem domu in nato na gostovanju po drugih domovih. Študiranje takšnih tekstov in njihovo podajanje pred občinstvom pa sta odlična vaja, kot je že bilo rečeno v odgovoru na enega od prejšnjih vprašanj, za poznavanje in utrjevanje znanja slovenščine. Opozoril pa bi še, da je tudi pri tistih izmed nas, ki ne govorijo več tekoče slovensko, opazati veliko zanimanje za lastne korenine.

☞ **Preteklega 13. marca je bil izvoljen za papeža buenosaireški nadškof in kardinal Jorge Mario Bergoglio (izg. Hórhe Marjo Bergógljo). Ali ste se osebno kdaj srečali z njim? Novi papež dobro pozna slovensko skupnost v Argentini, kot med drugim dokazujeta uvodnik in članek Papež je prišel od daleč, ki ju je 21. marca t. l. objavila Svobodna Slovenija, tednik slovenske povojne emigracije v Argentini. Kako je sploh odmevala izvolitev argentinskega papeža med vami?**

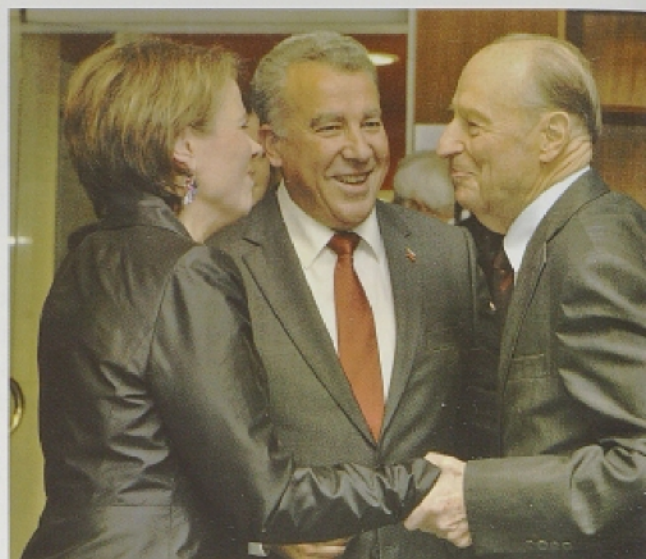
Ob obisku msgr. Ambrožiča v Buenos Airesu leta 1999. Z leve: msgr. Jože Škerbec, kardinal Alojzij Ambrožič, tedanji buenosaireški nadškof Jorge Mario Bergoglio in dr. Jure Rode, sedanji delegat slovenskih dušnih pastirjev v Argentini. (Foto: M. Vombergar)

➤ Osebnost se sicer ne pozna, ker ni bilo med nama neposredne komunikacije. Ker pa je bil on kot buenosaireški nadškof najvišja avtoriteta prej omenjene katoliške univerze UCA, sem se z njim srečal v manjših skupinah ob raznih prireditvah, na katerih je bil navzoč. Ni pa bilo lahko v takih primerih priti v stik z njim, ker se je, čeprav najvišja avtoriteta, vedno »nazaj držal« in ohranjal striktno nizek profil, kot da bi hotel ostati neopazen, kar soglaša z vsem, kar je bilo o njem povedanega v tem času v zvezi s ponižnostjo in skromnostjo v javnosti. Glede poznavanja pa lahko dodam, da sem že v preteklosti prebral, sedaj pa seveda ponovno pregledal nekaj njegovih spisov teološke in širše filozofske vsebine. Vse je zelo temeljito in zgoščeno pisano, kar odgovarja njegovi solidni jezuitski formaciji.

Seveda pozna slovensko skupnost v Argentini, a kontakt je bil vzpostavljen predvsem s slovenskim dušnim pastirstvom. Glede odmeva med nami pa je bila seveda njegova izvolitev presenečenje, čeprav se je že ob izvolitvi Benedikta XVI. nekaj govorilo o njem. Kljub temu da smo vedeli, da Duh veje povsod in po svoje in da se lahko zgodi karkoli, si nismo mogli misliti, da bi resnično prišel čas za papeža z južne poloble. Pa je očitno napočil pravi trenutek, starogrški *kairos*, in smo že v novi dobi, v katero stopamo z velikim upanjem.

➤ Za konec pa še nekoliko bolj osebno vprašanje. V družini Finkovih vas je šest bratov in sester. Trije,

in sicer Bernarda, Marko in Veronika, se profesionalno ukvarjajo z opernim petjem in so dosegli res velike uspehe na raznih odrih po svetu. Bernarda in Marko sta tudi že drugič nagrajenca Prešernovega sklada. Kaj pa Vi ter sestri Marija in Helena? Verjetno ste vsi trije nadarjeni za glasbo. Se ji kaj posvečate? Čemu pa pripisujete takšen uspeh svojih prej omenjenih sester in brata?

➤ Lahko rečem, da smo vsi bratje in sestre nadarjeni za glasbo. To izhaja iz družinske tradicije tako po mamini kakor nekoliko bolj izrazito po očetovi strani. Tri očetove sestre, Marija, Neda in Marta, so še pred odhodom iz Slovenije nastopale na Radiu Ljubljana kot Tercet sester Fink. V Argentini se jim je pridružil oče in tako je iz Terceta nastal Kvartet Fink. V družini smo kot otroci veliko prepevali s starši, ob tem pa smo bili tudi člani raznih zborovskih sestavov. Danes neprofesionalni pevci v družini pojemo pri kakem cerkvenem pevskem zboru ali v družbi s prijatelji. V zvezi z Markom, Bernardo in Veroniko pa je treba poudariti, da so najprej peli pri kakem slovenskem zboru. Nekateri izmed teh so bili kvalitetni in še danes je tako, kakor dokazujeta nedavni turneji Mešanega pevskega zbora San Justo in Slovenskega mendoškega okteta po Sloveniji in v zamejstvu. V pevski talent, ki so ga nekako podedovali, pa so brat in sestra vložili res veliko naporenega študija in prav toliko ali pa še več truda. Šolali so se tudi v Teatru Colón v Buenos Airesu, ki je najpomembnejša gledališka hiša v Argentini in morda v Južni Ameriki, saj se mu včasih pravi kar južnoameriška Scala. Nato so se še izpopolnjevali pri raznih mojstrih v Evropi in vse to delo se jim je bogato obrestovalo.

Na letošnji Prešernovi proslavi v Cankarjevem domu v Ljubljani. Levo: na odru Gallusove dvorane Marko in Bernarda Fink ter dr. Jože Trontelj, predsednik SAZU, ki je bil govornik na proslavi in je tudi delil priznanja. Zgoraj: »argentinski« prejemniki letošnjih Prešernovih nagrad, in sicer z leve Bernarda Fink, Marko Fink in Zorko Simčič. (Foto: Družina)

Mojca Polona Vaupotič

Ivana Kobilca skozi paleto življenja in dela (1. del)

Devetnajsto stoletje je bilo v umetnosti sijajno, a polno slikarskih nasprotij, da še danes marsikdaj ni povsem jasno in pregledno. Mnogi raziskovalci, ki ustvarjajo vedno nova odkritja teoretičnih konceptov, oblikovnih, snovnih in vsebinskih, se usmerjajo v to, da bi v ta dognanja ujeli velikansko slikarsko produkcijo tega časa, jo zadovoljivo uredili ter etiketirali, da bi se v vsem ustvarjenem lahko gibali.

Predvsem druga polovica 19. stoletja je poznala dve smeri umetnosti: prva je bila bolj uradna, priznana, druga pa nasprotna, revolucionarna ali zgolj odklonilna. Prva je uživala vso podporo meščanske družbe, ki je v tem slikarstvu prepoznavala sebe in svoje programe. V njeni lasti so bile šole, uradna razstavišča in muzeji. Tudi moderna umetnost se je lahko uveljavila in se prebila do občinstva le po komunikacijskih kanalih, nad katerimi je gospodovala uradna umetnost; a svoj stil si je ustvarjala le s težavo in provizorično. Pomembno je le, da je umetnostna smer, imenovana *realizem*, postala sprejemljiva tudi za salone in javne naročnike, pri čemer pa vsekakor ni manjkalo občasnih konfliktov. Tako je javnost odprla umetnosti prsto pot. Realistično slikarstvo je obvladovalo zadnje tretjino 19. stoletja in čez, medtem ko so se rojevala nova spontana in programska gibanja, od impresionizma dalje, tako da so komaj ustvarjalci sami ter redki teoretiki, ki so jih spremljali, prepoznavali njihovo kontinuiteto in perspektivo. Šele v 20. stoletju so se spremembe zlele v eno reko, ki je odplavljala stari svet.

Slikarka Ivana Kobilca je pripadala temu meščanskemu svetu in njegovemu realizmu, vanj pa je vključila tudi delček slovenske kmečke resničnosti. Dosegla je priznanja na pomembnih evropskih razstavah ter s svojim ustvarjanjem dopolnjevala mozaik slovenske umetnosti s svojim evropsko kultiviranim realizmom. V njem je le malo uradne umetnosti in še to ni najboljši del Kobilčinega slikarstva. Glavnina njenega slikarstva pripada tradiciji evropske meščanske umetnosti, ki je ovrednoti-

Ivana Kobilca.

la individualnega človeka kot vreden slikarski motiv, samega ali povezanega z okoljem ali z naravo.

Ivana Kobilca se je rodila leta 1861 v Ljubljani. Imela je še dve sestri, Ivano in Fani, ter dva brata, Ivana in Josipa. Obrtniška družina je imela trgovino v Špitalski ulici, v Kordinovi hiši. Ivana je obiskovala osnovno in meščansko šolo pri uršulinkah v Ljubljani, kjer se je prav tako učila tujih jezikov ter hitro pokazala svoj talent za risanje. Tako je pričela redno obiskovati »povprečno«
slikarko Ido Künl, hčerko slikarja Pavla Künl, kjer je risala po njegovih študijah in kopijah. Žal pa njene prve risbe – predvidoma jih je bilo okoli 200 – niso ohranjene.

Ko je Ivana Kobilca štela šestnajst let, je spremljala svojega očeta po opravkih na Dunaj. Tam je imela mo-

žnost, da si je ogledala galerije ter slikarske razstave in, kot pravi v svoji biografiji, »takrat sem zatrdno sklenila, da postanem slikarka«. Tri leta kasneje je tako sama ponovno odpotovala na Dunaj, kjer se je v lastnem interesu izobraževala s kopiranjem starih mojstrov v galeriji Umetnostne akademije. Že tedaj je izbirala motive, ki jih je kasneje uprizarjala vse življenje. Slikarji 19. stoletja so namreč bili zavezani naravi, portretom, krajinam, tihožitjem in različnim figuralnim kompozicijam v interierju ali v naravnem okolju. Kobilci so bila za vzgled še posebej blizu tihožitja holandske slikarke Rachele Ruysch, portreti Tintoretta ter žanri Davida Teniersa. Ob njenem vadbenem vzdušju ji je bil v veliko pomoč kustos galerije Daniel Penther, ki jo je prav tako seznanil s takrat že znanim slikarjem Hansom Makartom. V istem obdobju pa sta na Dunaju ustvarjala tudi slovenska slikarja Janez Šubic in Ferdo Vesel, s katerima je Kobilca sklenila tesno vezo na področju ustvarjanja.

Jeseni leta 1881 je Ivana Kobilca z veliko vnemo odpotovala v München, ki je bilo takrat srednjeevropsko središče, a se ji je zaradi pomanjkljivih spričeval uspelo vpisati le na Šolo za umetno obrt. Vendar je že naslednje leto postala učenka Aloisa Erdelta, slikarja portretov in žanrov, ob tem pa je prav tako obiskovala tečaj

kiparja Fredericka Rotha za anatomsko risanje. V sedmih letih, ki jih je prebila v Erdtelovem ateljeju, je prav tako zgradila svoje solidno, v temno rjave odtenke poplpljeno ateljejsko izbo na Kaulbachstrasse. Vrstile so se predvsem študije glav in nekaj doprskih portretov, ki jih je razen redkih izjem podpisovala le z začetnico, da bi ob priimku prikrila svoje žensko ime.

Počitnice je Kobilca najraje preživljala v domovini, v Podbrezju na materinem domu. Tukaj se je srečevala tudi s prijateljico slikarko Rozo Pfäfinger, s katero sta se že pred tem spoznali v Münchnu. Prav tako je veliko hodila po Gorenjskem, v družbi s Ferdinom Veselom ter z veterinarjem in zbiralcem starin, Josipom Sadnikarjem. Na teh poteh so jo prevzeli motivi in posebnosti iz domačega kmečkega življenja, ki jih je sproti upodabljala.

Ivana Kobilca pa si je za svoje ustvarjalne teme izbrala portret, tihožitje ter figuralno kompozicijo. V njenem slikarstvu venomer prevladuje vezanost na zemeljski svet ljudi in predmetov. Pri sakralnih in alegoričnih podobah je bila njena ustvarjalna sposobnost zelo šibka, in čeprav jo je motivika privlačila, je bila zunaj dosega njene v stvarnosti ujete umetniške osebnosti.

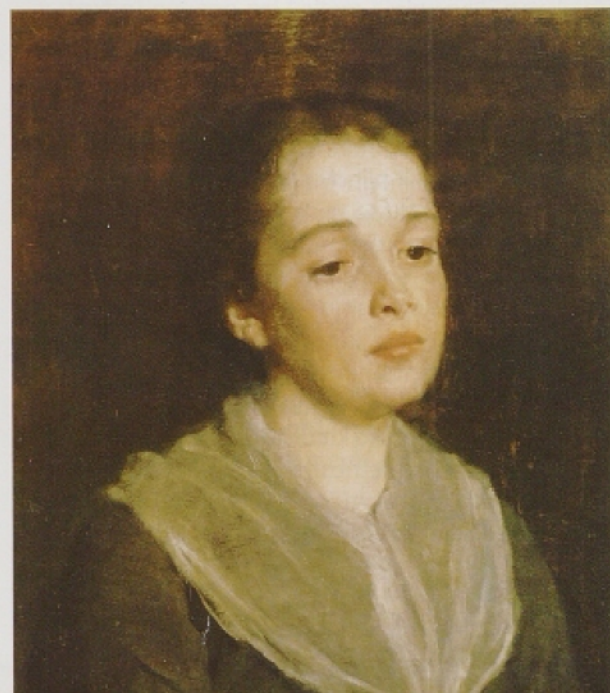
Med letoma 1886 in 1888 je slikarka Kobilca ustvarila nekaj izjemnih del, ki izvirajo iz tedaj žive meščanske zavzetosti za narodno izvornost ter iz lastnih spoznanj. To sta deli *Holandsko dekle* z nacionalnim pokrivalom in *Citrarica*, v domačem »belem ošpetlju«; sledila je prav tako prva žanrska kompozicija v temačnem okolju *Babica z vnukinjo* in potem še *Kofetarica*, s katero je tudi zaključila svoj münchenski »temni« čas. S temi deli se je tudi prvič predstavila na javni razstavi v Küstlerhausu na Dunaju.

Zgoraj: *Kofetarica*. Spodaj z leve: *Holandsko dekle* in *Študija deklinške glave*.

In v čem je bil čar Kobilčinega münchenskega »temnega čopiča«? Gre predvsem za sam način njenega slikanja. To je skupina temnih, predvsem portretnih glav, včasih tudi gornjih delov teles, na katerih je ves izraz osredotočen na osvetljenih obrazih. Na njih je moč opaziti rahlo sled osenčene melanholije ali pretresljivih oči, morda tudi razoran obraz ali bežen nasmeh.

Če se nekoliko bolj osredotočimo na njeno žanrsko pojmovano *Kofetarico*, opazimo, da kljub pozi model ne deluje togo. Napolnjen je namreč s tremi svetlobno poudarjenimi deli ter s temno površino; hkrati pa z življenjem, ki je skoncentriran na izredno privlačnem

Spodaj: Deklica. Desno: Otroci v travi.

starkinem obrazu. Njena skodelica nas celo spomni na Almanachovo poslikano posodje iz 17. stoletja, saj izredno izstopa rjavkasta barvna skala. Vendar je v Kobilčini potezi zajeta izredno mehka in čustvena poteza. V barvi in potezi se namreč čuti izbran pridih ženske roke.

Morda si ob tem nemudoma zastavimo vprašanje, zakaj Kobilca ni razvila krajinske motivike? Tudi ostali slovenski umetniki tega obdobja se namreč niso pretirano oklepali krajin, čeprav je bila krajina rdeča nit za odkrivanje resnične, od človeka neodvisne narave. Pravi odgovor bi najbrž bil, da je tedaj na vrednostni lestvici stala krajina nižje kot figuralna podoba. Za Kobilčino slikarstvo je predvsem značilna konstantno omejena prostorska sugestivnost slik. Atelje ji je pomenil red, zbranost, mir, varnost in samoto, medtem ko ji je slikanje v naravi prinašalo mnogo drugih nepredvidenih nevšečnosti in težav.

Naslednja izmed slikarkinih značilnosti je prav tako prevladujoča statičnost figur, ki je istočasno povezana s problemom prostora. Kobilca je namreč redkokdaj dosegla sproščeno in naravno razgibano figuralno kompozicijo – med te sodi slika *Otroci v travi*. Sama tradicija in šolanje v času realizma je namreč narekovalo odpor do gibanja protagonistov, ki zapleta linije in samo kompozicijo, iz tega pa je sledilo, da so tudi dela ostalih soustvarjalcev ostajala bolj mirujoča in tostran mejne črte, zajete v bolj umirjen ritem figur. Temu slogu je sledilo tudi Kobilčino delo iz leta 1889, ko je ustvarila nekoliko svetlejši *Portret sestre Fani*. Na njem je prvič upodobila figuro v celi postavi.

(se nadaljuje)

Milanka Dragar Jablana

*Zasadil je ded ob vnukovem rojstvu
sadiko jablane za radost,
hlad in igro prvemu vnuku.
Rasla je jablana
ob malčkovem smehu in joku.
K igri ga je klicalo njeno šumenje
in varoval hlad žgočega sonca.
Rasla sta deček in njegova jablana.
Staral se je ded in kot je prav,
naborniku pripravljaj veselje.
S pozivom za vojsko,
a poln upa na vrnitev,
odšel je mladenič v neznane kraje.*

*Četrtrič že listje odpada
in nabrekajo brstiči
za spomladansko, sveto veselje.
Bujno raste jablana,
da prva zagleda prijateljev prihod.
Od zimske zmrzali izžeto jabolko
zaman pričakuje vojakove dlani.
Ostal je nekje, na nekem bojišču,
v neznanem kraju, v hladu tuje jablane.*

Mira Cencič

Duhovniki v tomajski fari (I. del)

Kdaj je Tomaj postal versko središče svojega okolja, ugibajo kronisti in zgodovinarji. Vsi so si enotni, da je zelo staro. Tržaški zgodovinar Kandler domneva, da je bila v Tomaju cerkvena občina že v 8. ali 9. stoletju, in sicer prva cerkvena občina zunaj tržaškega obzidja. Materialni dokazi pričajo, da je bilo pri stari farni cerkvi sv. Petra in Pavla pokopališče že v 7. stoletju, saj so bili tu najdeni skeletni grobovi iz tega časa. V naših krajih so se podeželski plebani postavljali v 11. stoletju in so se okrog leta 1150 stalno umeščali na župnije z župnijskimi beneficijami. Takrat je bil Tomaj last oglejskih patriarhov, ki so odločilno vplivali na nastajanje trdnejše farne organizacije v 12. stoletju. Morda je takrat nastala v Tomaju pražupnija kot kapiteljska last. Trden posreden dokaz o obstoju tomajskega duhovnega središča pa je omemba tomajskega prezbiterja leta 1272.

Dokaz o obsegu tomajske pražupnije pa je dokument iz leta 1316. Ta škofijski akt določa, da postane Tomaj samostojna plebanija s farnimi mejami, stalnimi dohodki, umeščenimi plebani in pomočniki; da je last tržaškega kapitlja in da so zato tomajski plebani hkrati kanoniki, člani tržaškega škofovega zbora. Tomajski pleban je imel pravico do kvarteža od kmetov iz naslednjih vasi, ki so spadale v tomajsko faro: Dutovlje, Kazlje, Skopo, Ponikve, Avber, Gradnje, Dobravlje, Utovlje, Gradišče (sežansko), obe Brdi, Šepulje, Križ, Šmarje, Repen, Voglje, Vrhovlje, Kopriva, Krajna vas, Brje, Godnje, Kreplje, Trnovica (vas, ki je ni več) in Sagragan (naselje, za katero ne vemo, kje je bilo).

Dokument omenja tudi umrlega tomajskega plebana, kar je dokaz, da je bil že pred letom 1316 v Tomaju stalno naseljen.

Od leta 1272 do danes je znanih 40 omemb in imenovanj duhovnih voditeljev tomajske fare, ki so se v različnem času imenovali: presbyteri, plebani in župniki. V navedenem številu niso všteti pomočniki, kaplani, ki so bili v veliki tomajski fari v nekaterih obdobjih tudi po štirje, zanje so bile v vasi poleg prostornega župnišča tri kaplanije, ki stojijo še danes.

Vsi ti duhovniki so pomembno vplivali na življenje v veliki fari, saj je bila cerkev dolgo obdobje, vse do 19. stoletja, na podeželju edina organizirana sila in duhovniki edini pobudniki in usmerjevalci duhovnega življenja, kulture in izobraževanja. Zato je bilo v določenem kraju za duhovno rast faranov pomembno, kdo

je bil in kakšen je bil njihov duhovni voditelj. Nekaj o tem vzemo iz zapisov o njihovem življenju. Hkrati nam podatki o njihovem delu in življenju povedo marsikaj o družbenih razmerah, cerkveni organizaciji, odnosih med duhovniki in o njihovi vlogi v določenem zgodovinskem času.

Podatke o tomajskih duhovnikih v davnih časih, ko še ni bilo farnih zapisov, vzemo po zaslugi neutrudnega župnika Albina Kjudra, ki je neprestano brskal po starih arhivih in dokumentih, jih prevajal iz latinščine in lastnoročno prepisoval v zvezke. Največ dokumentov je bilo objavljenih v periodičnem glasilu *Archeogafo Triestino* v letnikih od 1877 do 1882. Tako so nam znani posamezni podatki o tomajskih plebanih od 13. stoletja dalje.

V prvem obdobju, od leta 1272 do leta 1462, to je v 190 letih, so bili v raznih listinah in raznih okoliščinah tomajski duhovniki omenjeni desetkrat, v časih z imenom, v časih pa brez njega.¹

Leta 1462 je Tomaj postal župnija in njeni duhovni voditelji župniki. Iz burnega časa, ki je temu pomembnemu dogodku sledil in trajal več kot 150 let, vemo zelo malo. Znana župnika sta le dva.²

Leta 1624 je začel župnik Gašper Švagelj pisati matrice in kroniko, kar so nadaljevali vsi njegovi nasledniki. Od takrat so znani podatki o vseh tomajskih župnikih in župnih upraviteljih. Od prvih rednih zapisov do danes, to je v slabih 400 letih, se jih je zvrstilo 23.³

¹ Tomajski pleban, brez imena, omenjen 1272; presbyterus Marinus, 1276; Leon de Tomay, 1304; kanonik Bertoldo, pleban v Tomaju do 1316; kanonik Melhior, 1316; kanonik Raymondino, njegov pomočnik, 1316; don Pasquale de Niblis, 1325; pleban Joany (Janez), 1331; tomajski pleban, neimenovan, 1394; pleban Matej, Andrejev sin, 1424; Just Sutta, Martinov sin, 1426; Simon De Pari, 1446; Anton de Goppo, 1446-1452; neimenovani pleban, ki je postal prvi tomajski župnik, 1462.

² Joanez Cergneus (Janez Černe), 1586; Joanez Sigaz, 1594.

³ Gašper Švagelj, župnik, 1624-1629; Jakob Križaj, apostolski protonotar, 1629-1640; Elija Garzarolli, generalni vikar, 1640-1661; Franc Locatelli, generalni vikar, 1661-1663; Otto Haniel Eggh, župnik, 1663-1713; Franc Rome, apostolski protonotar, 1714-1718; Janez Slokoviz, župnik, 1718-1730; Jožef Slokoviz, župni upravitelj, 1730-1732; Pavel Klapše, apostolski protonotar, 1732-1772; Jakob de Galus, župnik, 1772-1788; Valentin Macarol, župni upravitelj, 1788-1790; Anton Dujmič, arhidiakon, 1790-1821; Jožef Krobath, župnik, 1821-1830; Anton Ukmar, dekan, 1831-1874; Janez Narobe, župni upravitelj,

Prva tomajska farna cerkev sv. Petra in Pavla znotraj obzidja tabora, ki so ga podrli leta 1894. Risbo je po opisu očitidcev izdelal Jože Macarol. (Župnišče Tomaj)

Zaradi poznavanja razmer v starodavni cerkveni organizaciji je vredno natančneje predstaviti vire in okoliščine, v katerih so omenjeni tomajski dušni pastirji.

Prva poznana omemba tomajskega plebana je v listini v latinščini z datumom 23. septembra 1272 (Archeografo Triestino, vol. 6, 1878, str. 2–3), v kateri notar sv. tržaškega dvorca Dominik po naročilu tržaškega škofa Harlonga določa, da tomajski pleban plača 4 veronske krone, ki jih mora izročiti v 15 dneh po prejetju opomina, pod kaznijo izobčenja. Iz listine z datumom 19. avgusta 1272 je razvidno, da je pristojbina namenjena za prokupacije, to je za dvorce državnih uradnikov v Benetkah, in jo mora tržaški škof po naročilu papeževega delegata zbrati v višini 15 »marcas srisacenses« v roku enega meseca.

Tomajski duhovnik »presbyterus Marinus«, je naveden v neki listini z dne 18. marca 1276, ki jo navaja dr. Kandler v Codice diplomatico Istriano II. Istega leta, to je leta 1276, je tomajski duhovnik Marinus omenjen še enkrat (Jožef Kavčič, Povestnica tržaške škofije, rokopis), in sicer v pritožbi, ki jo je tržaški škof Harlong (Harlongus de Visgon, v Trstu v letih 1262–1282) poslal papežu zoper koprškega škofa Popona, ki je krivično podpiral nekega svojega sorodnika, Bernardina, ki da je že veliko hudega storil, med drugim tudi ujel tomajskega duhovnika Marina in ga osebno obdeloval s pestmi.

Leon de Tamay se omenja 30. novembra 1304 kot priča pri dogovoru v neki množični skupnosti v Trstu.

Pleban v Tomaju in kanonik v Trstu Bertoldo je omenjen v listini z datumom 11. maja 1316, ki govori o pravicah do dajatev v veliki tomajski fari in umešča novega plebana namesto pokojnega Bertolda. Iz tega je razvidno, da je pokojni Bertoldo deloval v Tomaju največ do leta 1316.

Tržaški kanonik Melhior je bil postavljen za tomajskega plebana (pro plebe Thomay) v ustanovni listini tomajske plebanije 11. maja 1316. Tržaški kanonik Rajmondino pa je bil v istem dokumentu določen kot

klerik, njemu v pomoč. Dokument se nahaja v arhivu tržaškega kapitlja.

Don Pasquale de Niblis, ki se omenja kot »Pievano de Tomaj« že 9 let po umestitvi kanonika Melhiorja, nastopa kot priča v neki pogodbi, ki se je sklenila 15. julija 1325 v zakristiji Matere Božje Velike v Trstu.

Pleban Joany (Janez), sin tržaškega kirurga Frančiška, je omenjen 2. junija 1331 v dokumentu o njegovi umestitvi za tomajskega plebana. Umestil ga je tržaški škof Pax de Vedano »pro plebe Tomaj«. Istočasno tudi delegat »canonicum«.

Brez imena se ponovno omenja tomajski pleban in tržaški kanonik leta 1394, in sicer zaradi spora med duhovniki. Zato je tržaški škof Henrik IV. sklical dne 4. februarja 1394 škofijsko sinodo, na kateri je bilo kaznovanih 6 tržaških kanonikov in župnikov: v Hrenovicah, Košani, Predloki, Rocu in Tomaju. Tomajski pleban je bil kaznovan z vsoto 100 lir, a ni navedeno, zakaj. Že isto leto pa so škofovi nasprotniki zatožili tržaškega škofa pri papežu in papež ga je premestil v Pičan v Istro.

Iz pisma papeža Martina z dne 15. novembra 1424 zvedemo, da je bil gospod Matej, sin Andreja iz Trsta, pleban v Tomaju. Kandidat za novega tomajskega plebana pa je bil Just Sutta. V tem pismu je dal papež navodila, naj kanonik in arhidiakon v Trstu Krištof izpraša in natančno preizkusi usposobljenost kaplana pri Sv. Justu, Martinovega sina Justa Sutta, in ga ustoliči za plebana cerkve sv. Petra in Pavla v Tomaju (da Thomay) Ta je bil, kot je sporočil papežu pooblaščen izpraševalec Krištof, resnično umeščen v tomajsko cerkev 13. februarja 1426.

Ta pleban, »Don Giusto (Just) Sutta, ex kapelano del Duomo«, se ponovno omenja kot priča pri nekem dogovoru dne 12. aprila 1428. Navedeni primeri, ko v postopek umeščanja posega sam papež, potrjuje, kako pomembni so bili tomajski plebani.

Tomajski pleban in istočasno tudi kanonik je bil do leta 1446 Simon de Pari. Za njim je izpraznjeno mesto zasedel kapiteljski dekan Anton de Goppo. Podatki o teh dveh tomajskih župnikih so navedeni v listini, napisani v latinščini z dne 12. oktobra 1446, ki jo hrani v kapiteljskem arhivu. Listina je nastala, ko je škof Nikolaj de Alegardis z aktom izročil tomajsko župnijo in župnijsko cerkev sv. Petra in Pavla v Tomaju v last škofijski skupnosti (stolnemu kapitlju) za vse bodoče čase. Na seji sta bila navzoča med drugimi tudi Simon de Pari in Anton de Goppo. Na tej listini je zabeležka, da se tomajski pleban, kanonik Simon de Pari, umesti na župnijo sv. Grizogona v Pirpanu, kapiteljski dekan Anton de Goppo pa za plebana v Tomaj. Ljudstvu naj ga predstavi gospod Jurij, vikar v Predloki.

(se nadaljuje)

1874-1877; Urban Golmajer, častni kanonik, 1877-1894; Matija Sila, častni kanonik, 1894-1923; Adolf Simonič, župnijski upravitelj, 1923-1924; Albin Kjuder, apostolski administrator, 1924-1967; Herman Srebrnič, župnik, 1967-1980; Ciril Cej, župnik, 1980-1982; Ivan Furlan, župnik, 1982-2006; od leta 2006 je župni upravitelj gospod Vasjan Kecojevič.

SREČANJE V KOBARIDU

V Kobaridu je bilo 18. januarja že 43. novoletno srečanje Slovencev iz videmske pokrajine in Posočja. Slavnostna govornika sta bila takratni predsednik slovenske vlade Janez Janša in msgr. Marino Qualizza.

Gujonova priznanja so letos prejeli zborovodja in skladatelj David Clodig, župnik Renzo Calligaro iz Barda in župan iz Tipane Elio Berra.

AVTOBIOGRAFIJA FRANCETA BERNIKA

Slovenska matica je pod naslovom *Kronika mojega življenja* v dveh debelih zvezkih (611 in 539 strani) objavila avtobiografijo nekdanjega predsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti, urednika Zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev, uglednega literarnega zgodovinarja in kulturnega delavca prof. dr. Franceta Bernika.

SPOMENIK JOSIPU VERGINELLI

V kraju Lumezzane pri Brescii so 13. januarja odkrili spomenik partizanskega komandantu Josipu Verginelli, ki se je rodil 17. avgusta 1908 v Sv. Križu pri Trstu, fašisti, ki so ga ujeli in mučili, pa so ga 10. januarja 1945 ob poskusu bega tam ustrelili. Na slovesnosti sta nastopila tudi zbor Vesna iz domačega kraja in govornik Dušan Kalc. Napis na spomeniku je v italijanščini in slovenščini.

Josip Verginella - Alberto je bil na koncu komandant 122. udarne brigade Garibaldi, Italija pa mu je podelila srbrno kolajno za vojaške zasluge. Fašisti so ga zaradi podtalnega dela aretirali že kot 17-letnega delavca. Pozneje se je zatekel v Jugoslavijo, Francijo in Sovjetsko zvezo, kjer je v Moskvi obiskoval partijske šole. Na strani republikancev se je boril v Španiji, po izbruhu vojne pa je bil politični komisar in komandant francoskih partizanov na območju Lyona. Po padcu fašizma je boj nadaljeval v Piemontu in Lombardiji.

MARKO KRAVOS 70-LETNIK

Tržaški pesnik Marko Kravos je 16. maja praznoval 70-letnico.

Založništvo tržaškega tiska mu je ob življenjskem jubileju tiskalo novo pesniško zbirko *Sol na jezik - Sale sulla lingua*. Prevode v italijanščino so oskrbeli Darja Betocchi, Roberto Dedenaro in sam avtor, spremno besedo pa je napisal Juan Octavio Prenz.

Mladinska knjiga pa je Kravosu izdala antologijo *V kamen, v vodo*. Sto svojih pesmi je izbral sam avtor, spremni esej je prispeval Peter Kolšek, risbe pa Klavdij Palčič.

MSGR. OSKAR SIMČIČ DELNO UPOKOJEN

Priljubljeni goriški duhovnik msgr. prof. Oskar Simčič, ki je 4. maja obhajal 87. rojstni dan, je pred kratkim po 27 letih zapustil službo kanclerja goriške nadškofije. Ostaja pa škofov vikar za slovenske vernike.

JOŽE VELIKONJA DEVETDESETLETNIK

V Združenih državah Amerike, kamor se je iz Trsta preselil leta 1955, je 17. aprila praznoval 90. rojstni dan priznani geograf prof. Jože Velikonja, eden izmed 14 otrok pisatelja Narteja Velikonje. Profesorja Velikonje se spominjamo njegovi številni dijaki, saj je od leta 1947 do leta 1955 poučeval zgodovino in zemljepis na slovenskih šolah v Trstu. Tu je napisal tudi več učbenikov, ki jih je za

slovenske šole izdala Zavezniška vojaška uprava. Leta 1955 se je z ženo Matildo Rus izselil v ZDA, kjer se je najprej zaposlil kot ročni delavec, kmalu pa se je posvetil znanstvenemu raziskovanju in poučevanju na raznih šolah v ZDA, najdlje v Seattleu. Danes živi v New Yorku.

Profesor Velikonja se je študijsko posvetil raziskovanju imigracije Slovencev in Italijanov v ZDA, o čemer je veliko pisal. Leta 1971 in 1984 je predaval na študijskih dnevih Draga, zvesto spremlja naše delo in ga tudi podpira. Bil je ustanovni član Society for Slovene Studies in je redni član številnih strokovnih organizacij. Prof. Velikonji želimo še na mnoga ustvarjalna leta!

UMRLA JE PISATELJICA IVANKA HERGOLD

V Trstu je 23. maja umrla pisateljica in šolnica Ivanka Hergold. Rodila se je 27. avgusta 1943 v Gradišču pri Slovenjem Gradcu. V Ljubljani je diplomirala iz slovenščine in angleščine ter začela objavljati v Sodobnosti, Dialogih, Kapljah in drugje. Po

poroki s pesnikom Markom Kravosom se je leta 1972 stalno naselila v Trstu in se uveljavila kot pisateljica, lektorica, gledališka ustvarjalka, kritičarka. Nekaj let je poučevala na naših šolah in na univerzi v Vidmu.

Svoje leposlovne knjige je objavljala tako v matici kot v Trstu. Leta 1971 je izšla zbirka črtic Pasja radost ali karkoli, sledile so knjige Beli hrib (1973), Dido (1974), Vse imaš od mene (1974), Nož in jabolko (1980), Pojoči oreh (1983) in Poničnice - Paracels (2008).

Zadnja leta se Hergoldova ni pojavljala v javnosti.

150-LETNICA ROJSTVA MSGR. IVANA TRINKA

Ob 150-letnici beneškega budite-lja, duhovnika, pisatelja, politika in profesorja msgr. Ivana Trinka (1863-1954) sta občina Sovodnja in Kulturno društvo Ivan Trinko iz Čedadada priredila več pobud. Dne 18. maja so se ga spomnili najprej pred grobom na pokopališču pri rojstni vasi, nato so mu na rojstni hiši odkrili spominsko tablo. V domači osnovni šoli sta bila še koncert in nagrajevanje udeležencev natečaja Po sledih Ivana Trinka.

NOJEVO PERO

V občinski knjižnici v Sovodnjah so 19. februarja predstavili knjigo kulturne delavke prof. Lelje Rehar Sancin Nojevo pero. Prva izdaja je pri Založništvu tržaškega tiska izšla že lani ob avtoričinem 90. rojstnem dnevu. Gre za zbirko življenjepisov 41 primorskih žena, rojenih pred letom 1900, ki so se uveljavile na različnih področjih.

MOJ OČE - ČRNI BRAT

Hčerka »črnega brata« Ivana Gašperčiča (1913-69) Tatjana Malec je očetu, ki je bil preganjan pod fašizmom, interniran pod nacizmom in spet preganjan pod komunizmom, tako da se je, bolan zaradi kriminalnih »zdravstvenih poskusov« v taborišču zatekel v Italijo, posvetila knjigo poezij Odstiranja. V samozaložbi jo je izdala v Kopru na 243 straneh s spremnima besediloma, ki sta ju napisala Mira Cencič in Borut Petrovič Vernikov. Knjigi pa je priložena zgoščenka z naslovom Moj oče - črni brat. Obsežno besedilo kritično popisuje polpretekle razmere na Primorskem, narodnoobrambno delo, brezpravje pod različnimi režimi, življenje staršev in prednikov, zlasti očetovo trpljenje, in pa svoja doživetja.

300-LETNICA TOLMINSKEGA PUNTA

V Tolminu je bila 24. marca proslava ob 300-letnici tolminskega punta. V režiji Marjana Bevka in po scenariju Zdravka Duše so uprizorili delo Nabrusimo kose. Slavnostni govornik je bil predsednik države Borut Pahor.

Že 21. marca so v Tolminskem muzeju odprli razstavo Nad Gorico po pravico.

Upor, ki se je začel marca 1713, je imel svoj krvavi epilog z usmrčitvami na Travniku v Gorici aprila 1714.

NOVA ODGOVORNA MESTA

V prvih mesecih tega leta je prišlo zaradi volitev in drugih političnih premikov do vrste pomembnih novosti.

Po padcu Janševe vlade in osnovanju nove koalicije je v slovenski vladi kot ministrica brez listnice prevzela skrb za Slovence v zamejstvu in po svetu ter vodenje zadevnega vladnega Urada predstavnica Pozitivne Slovenije Tina Komel. Na mesto državnega sekretarja se je vrnil predstavnik Socialnih demokratov Boris Jesih. Novi predsednik Komisije Državnega zbora za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu pa je poslanec Slovenske demokratske stranke Danijel Krivec.

Na predčasnih volitvah v italijanski parlament 24. in 25. februarja je bila vanj ponovno izvoljena slovenska tržaška predstavnica Demokratske stranke Tamara Blažina, vendar tokrat v poslansko zbornico, in ne v senat. Pomemba novost je tudi v tem, da je zdaj članica vladne koalicije.

V Furlaniji Julijski krajini je na deželnih volitvah 21. in 22. aprila leva sredina premagala dotlej vodilno desno sredino. Med deželnimi svetovalci, ki jih je zdaj 49, in ne več 59, sta še vedno dva Slovence, oba člana večine. Slovenska skupnost je v volilni navezi z Demokratsko stranko potrdila tržaškega deželnega svetovalca Igorja Gabrovca, ki je bil nato izvoljen za enega izmed dveh podpredsednikov deželnega sveta. Za Demokratsko stranko pa je bil izvoljen tržaški občinski svetovalec Štefan Ukmar. Kot predstavnik ene izmed desnosredinskih strank je bil izvoljen še župan iz Podutane v Benečiji Giuseppe Sibau, ki pa se ima za »nadiško govorečega Benečana«. V novi deželni vladi je tudi zunanja odbornica Loredana Panariti, ki je iz mešanega zakona in govori slovensko.

Levosredinski tržaški župan Cosolini je za novega odbornika imenoval slovenskega podjetnika Edija Krausa. V tržaški mestni vladi ni bilo Slovencev vse od leta 1988.

Goriški pokrajinski predsednik Gherghetta pa je v svoj odbor, katerega podpredsednica je Mara Černic (Slovenska skupnost), na izpraznjeno mesto imenoval še eno Slovenko, Vesno Tomsič (Demokratska stranka).

Do pomembnih premikov je prišlo tudi na Koroškem, kjer sicer v primerjavi z italijansko ureditvijo veljajo čisto svojska volilna pravila. Na podlagi deželnih volitev 3. marca so po 24 letih dobili deželnega glavarja socialdemokrati, ki so osnovali koalicijo z Ljudsko stranko in Zelenimi. Med 36 deželnimi poslanci sta tokrat 2 Slovence: Zalka Kuchling za Zelene (v večini) in Lojze Dolinar za Team Stomach (v opoziciji). Lahko bi bila z njima še socialdemokratka Ana Blatnik, ki pa je raje ostala v zveznem svetu na Dunaju.

Delovanje DSI pred iztekom sezone

Kulturni večeri v Peterlinovi dvorani na Donizettijevi ulici so se nadaljevali v aprilu in maju vsak ponedeljek. Prvi večer v aprilu je bil v ponedeljek, 7. aprila, ko so svečano podelili 50. literarno nagrado Vstajenje pesniku Ivanu Tavčarju. Nagrajenca in njegovo delo je predstavila prof. Neva Zaghet. Denarno nagrado je izročil podpredsednik Zadružne kraške banke Adriano Kovačič, za glasbeni okvir pa je poskrbela pianistka Julija Kralj iz razreda prof. Tamare Ražem pri Glasbeni matici v Trstu.

Naslednji ponedeljek, 15. aprila, je društvo izjemoma priredilo srečanje s Krožkom za družbena vpra-

Zgoraj levo: pesnik Ivan Tavčar prejema nagrado Vstajenje; Gojko Zupan, Alenka Puhar, Niko Grafenauer in Boris Pahor o Zoranu Mušiču (zgoraj desno). Spodaj levo: Stanislav Kodrič, Jože Dežman, Štefka Vauhnik Mikluš in Ivo Jevnikar. Desno: Stanislav Rožman o elektrarni Krško.

Jevnikarjev simpozij

Slavistično društvo Trst - Gorica - Videm je 24. maja priredilo v dvorani Zadružne kraške banke na Opčinah celodnevni Jevnikarjev simpozij ob stoletnici rojstva šolnika, kulturnega delavca, literarnega zgodovinarja in urednika prof. Martina Jevnikarja (1913-2004). S krajšimi referati so Lojzka Bratuž, Robert Petaros, Vera Tuta Ban, Zora Tavčar, Marija Pirjevec, Marija Cenda, Jože Horvat, Vilma Purrič, Zoltan Jan, Lida Turk, Marij Maver in Sergij Pahor osvetlili zlasti Jevnikarjevo delo na univerzah v Padovi in Vidmu, njegovo zanimanje za zgodnjo slovensko pripovedno prozo, mladinsko književnost in zamejsko ter zdonsko književnost, urejanje Primorskega slovenskega biografskega leksikona, mnogostransko delo za Radio Trst A, vlogo pri Nagradi Vstajenje in v Društvu slovenskih izobražencev.

Levo: Peter Verč, Andrej Černič in Poljanka Dolhar. Desno: dr. Bernard Nežmah in Alenka Puhar. Spodaj: prof. Samo Pahor.

šanja Virgil Šček v Narodnem domu v Ulici Filzi. Tema pogovora je bila Pol stoletja samostojnega političnega nastopanja v deželi Furlaniji Julijski krajini. Slavnostni gost večera pa je bil pisatelj Boris Pahor.

V ponedeljek, 22. aprila, je bila v Peterlinovi dvorani okrogla miza o slikarju Zoranu Mušiču ob izidu njegovega zbornika pri SAZU. O njem so govorili Niko Grafenauer, Alenka Puhar, Gojko Zupan in Barbara Dovjak. Svoje pričevanje o Mušiču je podal tudi pisatelj Boris Pahor.

Zadnji ponedeljek v aprilu sta DSI in Knjižnica Dušana Černeta posvetila knjigi spominov in razmišljanj dr. Miloša Vauhnik Pe-fau in dvajseto stoletje. Na večeru so sodelovali avtorjeva hčerka Štefka Vuhnik Mikluš, direktor Arhiva Republike Slovenije Jože Dežman, založnik Stanislav Kodrič in časnikar Ivo Jevnikar.

Prvi večer v mesecu maju je bil posvečen nuklearni elektrarni Krško, o kateri je govoril predsednik upravnega sveta NEK dr. Stanislav Rožman.

V ponedeljek, 13. maja, sta DSI in Slovenski klub skupaj priredila debatni večer na temo Samokritično o novinarstvu, pri katerem sta sodelovala mlada časnikarja Andrej Černič in Peter Verč.

V ponedeljek, 20. maja, je bil gost DSI profesor in komentator dr. Bernard Nežmah, avtor knjige Časopisna zgodovina novinarstva na Slovenskem med letoma 1797–1989. Avtorja in njegovo delo je predstavila publicistka Alenka Puhar.

Zadnji ponedeljek v maju je bil posvečen Vincencu Franulu in njegovi slovenski slovnici v italijanski, ki je izšla na začetku 19. stoletja. Na temo »Vincenc Franul – kulturni in politični problem« je govoril prof. Samo Pahor.

Enajst novomašnikov

Letos je bilo v Sloveniji in zunaj nje posvečenih enajst slovenskih novomašnikov.

V Rimu je bil 4. maja kot član prelature Opus Dei posvečen Andrej Peter Rant Lesar, rojen leta 1961 v Argentini, kjer bo tudi deloval. Novi maši je imel v maminem rojstnem kraju v Ribnici in očetovem rojstnem kraju v Kranju.

V stolnici sv. Justa v Trstu je bil 8. junija posvečen Klemen Zalar. Doma je iz Mojstrane, kjer se je rodil leta 1980. Bogoslovec je bil prej v Ljubljani, potem na Koroškem, naposled pa ga je nadškof Crepaldi sprejel v tržaško škofijo in ga lani posvetil v diakona. Novo mašo je imel 9. junija pri Sv. Jakobu v Trstu.

V skladu z običajem pa so slovenski škofje devet »matičnih« novomašnikov posvetili 29. junija. Po škofijah so tako porazdeljeni: Ljubljana 3, Koper 2, Novo mesto 2, Maribor 1, Murska Sobota 1. Vsi so škofijski duhovniki razen enega, iz koprške škofije, ki je lazarist.

BAZOVICA SKOZI ČAS

cerkev
sv. M. Magdalene
v Bazovici

1862 - 2012

chiesa di
S. M. Maddalena
di Basovizza

anni
let

Bazovica skozi čas - Bazovica ieri, oggi, domani

Praznovanja ob 150-letnici cerkve in 120-letnici župnije, ki so se začela lani v Bazovici, so dosegla svoj višek 24. marca, ko so v tej vasi tržaške občine predstavili dvojezično knjigo *Bazovica skozi čas*. Na pobudo domačega župnika Žarka Škerlja je več slovenskih in italijanskih avtorjev predstavilo zgodovino in prebivalce Bazovice nekoč in danes, cerkev, teritorij in druge značilnosti.

9. PRIZNANJE KAZIMIR HUMAR

V Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici so 19. aprila med bogato kulturno prireditvijo izročili 9. Priznanje Kazimir Humar goriški učiteljici, kulturni delavki in pisateljici Marizi Perat.

Nagrajenka, rojena leta 1939 v Gorici, objavlja otroške pravljice in kulturne zapise v Pastirčku, na Radiu Trst A, v Novem glasu, Koledarju Goriške Mohorjeve družbe in samostojnih publikacijah.

Nagrado v spomin na duhovnika, kulturnega delavca in časnikarja msgr. dr. Kazimirja Humarja podeljujejo Zveza slovenske katoliške prosvete, Združenje cerkvenih pevskih zborov in Kulturni center Lojze Bratuž.

UMRL JE JOŽE PALJK

Jože (Sipko) Paljk iz Velikih Žabelj je bil najstarejši slovenski radioamater, njegova življenjska pot pa je bila podobna poti, ki so jo morali prehoditi primorski fantje in možje, ki so bili v času druge svetovne vojne godni za vojsko.

Rodil se je 21. maja 1920 v Velikih Žabljah. Pri vojakih se je izučil za radiotelegrafista, potem so ga poslali v posebne bataljone, v južni Italiji je padel v ameriško vojno ujetništvo. Poslali so ga v severno Afriko, kjer je prestopil v Jugoslovanski kraljevi gardni bataljon, pozneje pa med prekomorce. O vsem tem in o odnosu povojnih oblasti do njih je znal zelo natančno pripovedovati. Po vojni se je preživljal s kmetijstvom. Preminil je 12. maja.

NOVA KNJIGA MIRE SUŠIČ

Prof. Mira Sušič, ki poučuje na slovenskih višjih srednjih šolah v Trstu, je pri založbi AltroMondo Editore, ki deluje v Venetu, tik pred iztekom lanskega leta izdala svojo že peto v italijanščini pisano obsežno knjigo zgodovinske vsebine.

Na 563 straneh je izdala študijo Dall'Europa di Versailles al mondo bipolare, La nascita di due superpotenze: Stati Uniti d'America e l'Unione Sovietica (Od versajske Evrope do bipolarnega sveta, Rojstvo dveh velesil: ZDA in SZ).

Pred tem je avtorica obdelala vlogo Francije v drugi svetovni vojni, vlogo Rdeče armade v drugi svetovni vojni, vlogo ZDA in Velike Britanije v drugi svetovni vojni in pa protinacistični vojaški odpor v Nemčiji.

40 let SSS

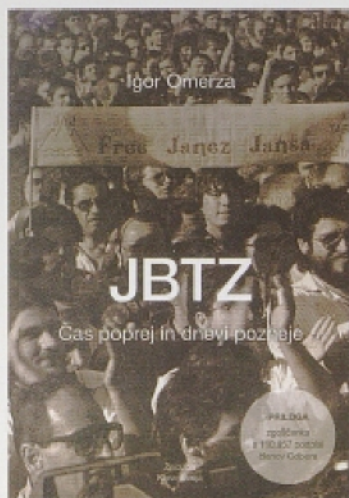
Od leve: Timothy Pogačar, Jože Velikonja, Nina Lenček, Carole Rogel in Raymond Miller (foto: Newsletter slovenskega veleposlaništva v ZDA).

Društvo za slovenistične študije Slovene Studies Society (SSS), ki ima sedež v ZDA in povezuje kakih 300 univerzitetnih profesorjev in drugih strokovnjakov za slovenske zadeve po vsem svetu, je 20. aprila praznovalo svojo 40-letnico na univerzi Columbia v New Yorku, kjer je dolga leta predaval njen sopobudnik in prvi predsednik prof. Rado Lenček.

Na srečanju sta najprej pozdravila člane in prijatelje sedanjí predsednik prof. Raymond Miller in slovenski veleposlanik v ZDA Roman Kirn. Nekdanja predsednica prof. Carole Rogel je nato orisala pomen in dosedanje delo društva. O pomoči, ki jo je nudilo mladim znanstvenikom, je govoril prof. Gregor Kranjc, o publikacijah in glasilih SSS pa prof. Timothy Pogačar. Pozdrav iz Ljubljane je prinesel dr. Oto Luthar. Spomine na začetke delovanja pa sta obnovila vdova po predsedniku Lenčku Nina in sopobudnik društva prof. Jože Velikonja.

IGOR OMERZA O PROCESU PROTI »ČETVERICI«

Ob 25-letnici procesa proti Janezu Janši, Ivanu Borštnerju, Davidu Tasiču in Franciju Zavrlu (JBTZ) je nekdanji član vodstva Odbora za varstvo človekovih pravic Igor Omerza, ki se je v zadnjih letih uveljavil kot izredno prodoren raziskovalec arhivov povojnega enoumnega režima, pri založbi Karantanija, ki jo vodi David Tasič, izdal novo zgodovinsko knjigo: JBTZ, Čas poprej in dnevi pozneje.

Gre za natančno predstavitev takratnega dogajanja in njegovih akterjev, ki temelji na arhivskih virih in razčiščuje odgovornosti slovenskega in jugoslovanskega političnega vodstva, slovenske tajne politične in pa zvezne vojaške policije. Besedilu na 285 straneh je priložena še zgoščenka s preslikavo vseh 109.804 individualnih in 1.153 kolektivnih podpisov, s katerimi so Slovenci doma in v zamejstvu izražali podporo obtožencem ter se včlanjevali v Odbor za varstvo človekovih pravic. Množično gibanje je močno pospešilo razvoj »slovenske pomladi« in pripravilo pot demokratičnim spremembam.

Na zgoščenki najdemo posamezne podpise in pa solidarnostna pisma ter brzojavke nekaterih ustanov tudi iz našega zamejstva, a tudi pole s 1.010 podpisi, ki jih je v deželi zbrala Mladinska sekcija Slovenske skupnosti, solidarnostno pismo z 20 podpisi članov uredništva Primorskega dnevnika, 143 podpisov udeležencev proslave ob 40-letnici klasične gimnazije v Trstu.

Knjigo so prvič predstavili v Ljubljani 31. maja po odkritju spominske plošče na stavbi na Roški, kjer so sodili četverici.

Še druge knjige Janše, Borštnerja in Tasiča

Sočasno z novo knjigo Igorja Omerze je pri Karantaniji in Novih obzorjih izšla knjiga Janeza Janše, Ivana Borštnerja in Davida Tasiča 25 let pozneje, ki obsega predgovor Viktorja Blažiča in zapise treh avtorjev na skupno 372 straneh ter še 389 strani z 42 dokumenti o procesu. Gre za dopolnjeni in obogateni ponatis knjig, ki so ju omenjeni trije avtorji izdali že leta 1996 (8 let pozneje) in 1995 (7 let pozneje).

Janša pa je v zadnjih mesecih pri Novih obzorjih izdal še knjigo na 493 straneh Za kulturo življenja, Izbrani spisi 1988-2013, pri Mladinski knjigi pa dopolnjeno 3. izdajo »klasične« knjige Premiki, Nastajanje in obramba slovenske države 1988-1992. Prvih dveh izdaj in prevodov te knjige, ki je prvič izšla leta 1992, je šlo med ljudi že 70.000 izvodov.

Pred ploščo na Roški 31. maja. Od leve nekdanji predsednik Odbora za varstvo človekovih pravic Igor Bavčar in trije člani »četverice«: David Tasič, Janez Janša in Franci Zavrl.

Kip Ljubke Šorli

Na »aleji slavnih mož« na Erjavčevi ulici v Novi Gorici so 26. aprila nedaleč od kipa narodnega mučenika, glasbenika Lojzeta Bratuža odkrili kip njegove vdove, pesnice in šolnice Ljubke Šorli Bratuž (1910-93). Oblikovala ga je kiparka Milena Braniselj, postavilo pa Slavistično društvo Nova Gorica.

Kip je odkrila hčerka, prof. Lojzka Bratuž, blagoslovil pa ga je upokojeni koprski škof msgr. Metod Pirih. Slovesnost je povezovala Nataša Konc Lorenzuti, uvedel pa jo je novogoriški župan Matej Arčon. V imenu Slavističnega društva je spregovorila predsednica Ernesta Dejak Furlan, slavnostna govornica pa je bila pobudnica postavitve prof. Marija Mercina. Nastopili so Mešani pevski zbor Lojze Bratuž pod vodstvom Bogdana Kralja, Dekliški pevski zbor Kapela pod vodstvom Kristine Škibin in Mladinski pevski zbor Emil Komel pod vodstvom Davida Bandlja.

V prostorih Krajevne skupnosti Nova Gorica pa so odprli razstavo o Ljubki Šorli in njenem ustvarjanju. Postavila jo je Melanija Kerševan.

Med govorom mag. Marije Mercina z zborom Lojzeta Bratuža v ozadju (levo); prof. Lojzka Bratuž (na sredi s črnimi naočniki) in sorodniki pesnice Ljubke Šorli (desno, foto NOVI GLAS).

Mala gledališka šola Matejke Peterlin

V petek, 14. junija se je v Finžgarjevem domu na Opčinah zaključila šestdnevna intenzivna šola za male gledališke igralce, ki sta jo priredila Slovenska prosveta in Radijski oder. Udeležencev na natečaju je bilo letos 53 in so se razdelili v dve skupini. Na koncu so se v dveh izmenah predstavili z lepo naštudirano pravljico o volku in sedmih kozličkih, ki jo je napisala Lučka Susič, zrežirala pa Manica Maver. Pri prireditvi so sodelovali še Aljoša Saksida, Niko Trento, Kim Furlan, Samuel Kralj, Damijan Košuta in številni drugi vaditelji in animatorji.

Predsedstvo simpozija. Tretji od leve je prof. Carlo Spartaco Capogreco, drugi od leve pa je slovenski veleposlanik v Rimu Iztok Mirošič.

druge pregnanjance. Duša ustanove, ki spodbuja raziskave o italijanskih taboriščih, je največji italijanski strokovnjak za fašistična taborišča prof. Carlo Spartaco Capogreco.

On je imel na simpoziju, ki ga je vodila časnika Anna Longo, tudi sklepno besedo, pred tem pa se je zvrstilo kar 24 krajših referatov, strokovnih poročil in pa pozdravov udeležencev iz Italije, Slovenije in Nemčije. Pozdravil je tudi slovenski veleposlanik v Rimu Iztok Mirošič. Poročili pa sta med drugimi imela Metka Gombač iz Arhiva Republike Slovenije v Ljubljani o slovenskem raziskovanju italijanskih taborišč s pomočjo arhivov in pričevanj ter Ivo Jevnikar iz Knjižnice Dušana Černeteta v Trstu o novejših raziskavah, publikacijah in pobudah v zvezi s taborišči za internirane civiliste iz bivše Jugoslavije na italijanskem severovzhodu.

For Ferramonti

V judovskem kulturnem središču Il Pitigliani v Rimu je bil 24. aprila mednarodni zgodovinski simpozij For Ferramonti. Zanj je dala pobudo skupina prijateljev Ustanove Ferramonti ob njeni 25-letnici in ob 70-letnici osvoboditve taborišča v kraju Ferramonti v Kalabriji. To je bilo največje italijansko taborišče za Jude s tujim državljanstvom ali brez njega, ki pa je sprejemalo tudi

SVEČANOST V KOČEVSKEM ROGU

V Kočevskem Rogu je bila 9. junija spominska svečanost za žrtve komunističnega nasilja. Somaševanje je vodil novomeški škof msgr. Andrej Glavan. Med kulturnim programom, ki ga je pripravila Nova slovenska zaveza, so govorili Matija Ogrin, Marta Milena Keršič in Marjan Kovač.

UMRL MISIJONAR JOŽE GROŠELJ

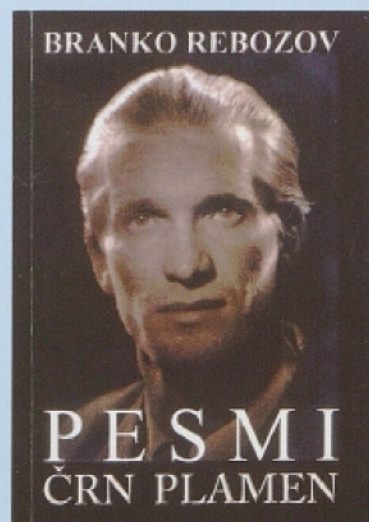
V Nangomi v Malaviju je 20. aprila umrl misijonar p. Jože Grošelj. Rodil se je 21. septembra 1944 v vasi Buč (Šmartno v Tuhinju). Leta 1969 je stopil v semenišče, naslednje leto pa med jezuite. Že kot bogoslovec je v letih 1973-74 delal v Zambiji. V duhovnika je bil posvečen leta 1977 v Ljubljani. Naslednje leto se je vrnil v Zambijo, kjer je ostal do leta 1999. Nato je deloval v Malaviju. Svoje misijonske spomine in poglede je predstavil v knjigi Vredno je vztrajati, Zgodbe iz misijonarjevega življenja (2011).

P. Grošelj se je mislil 2. maja letos vrniti v domovino. Pokopali so ga 23. aprila v Lusaki v Zambiji.

UMRL JE PESNIK BRANKO REBOZOV

V Buenos Airesu je 24. junija preminil pesnik in prevajalec Branko Rebozov. Rodil se je 8. julija 1926 v Sevnici. Ob kapitulaciji Italije so ga mobilizirali partizani, novembra pa je prebegnil k domobrancem in se ob koncu vojne umaknil na Koroško. V Argentino je došel maja 1948.

Sodeloval je pri Slovenski kulturni akciji in pisal, predvsem poezijo, a tudi krajše zapise, za Meddobje, Tabor, Celovski Zvon, Zvon, Zavezo in druge publikacije. Za Meddobje je prevajal špansko pisane poezije mlajših ustvarjalcev iz vrst slovenske emigracije. Lani je v Buenos Airesu v samozaložbi izdal svojo edino pesniško zbirko Črn plamen.

Rušenje nemškega gospodovanja

Čas nebrzdano beži. Revija Zgodovinski časopis v zadnji številki (letnik 2013, št. 1-2) v angleščini objavlja razpravo avstrijskega zgodovinarja dr. Petra Pirkerja Agenti SOE v Avstriji, Preganjanje, povojna integracija in spomin.

Avtorjevo ime in obravnavana snov nas opominjata, da bi morali širšo javnost opozoriti na Pirkerjevo občudovanja vredno študijo, ki je izšla že septembra lani pod naslovom Subversion deutscher Herrschaft, Die britische Kriegsgeheimdienst SOE und Österreich (kar bi prosto prevedli: Rušenje nemškega gospodovanja, Britanska tajna vojna služba SOE in Avstrija). V zbirki dunajske univerze Vienna University Press je izšla pri založbi V & R Unipress v Göttingenu v Nemčiji na 583 straneh s trdo vezavo.

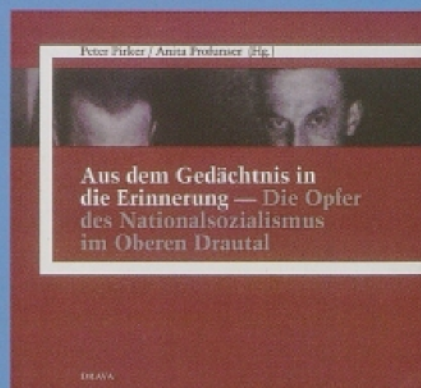
Dr. Peter Pirker, ki se je rodil leta 1970 v zgornji Dravski dolini, je na Dunaju diplomiral iz političnih ved in doktoriral iz zgodovine. Delati je

začel kot časnikar in politolog, nato kot profesor zgodovine na dunajski univerzi ter gostujoči profesor v Londonu. Zanima se predvsem za obdobje nacistične vladavine in odporništv. Pri tem poglobljeno obravnava tudi problematiko, ki ji je Mladika v preteklih letih posvetila veliko pozornost zaradi junaške in tragične zgodbe »primorskih padalcev«. Gre za britanske tajne službe med vojno, njihove misije, stike s partizani, odnose med različnimi odpornišskimi skupinami v Avstriji, Sloveniji, Furlaniji.

Tako je že leta 2004 objavil prevod in obsežne komentarje spominov pripadnika britanske misije v Furlaniji Patricka Martin-Smitha Widerstand vom Himmel (Odpor iz neba). Leta 2010 je izšla njegova obsežna monografija Gegen das »Dritte Reich«, Sabotage und transnationaler Widerstand in Österreich und Slowenien 1938-1940 (Proti Tretjemu rajhu, Sabotaža in transnacionalni odpor v Avstriji in Sloveniji 1938-1940). Delo, ki mu je posvečen ta zapis, je nastalo na podlagi doktorske disertacije, ki jo je zagovarjal oktobra 2009 in je prejela dve vidni nagradi. Sloni pa na raziskavah v arhivih v Avstriji, Nemčiji, Švici, Veliki Britaniji in ZDA, preučevanju obsežne, tudi slovenske literature in pogovorih s še živimi protagonisti in pričami dogodkov.

Ko obravnava oblike avstrijskega odpora proti nacizmu, Pirker predstavlja avstrijsko emigracijo v Veliki Britaniji, Švici, na Švedskem in v drugih državah, sodelovanje Avstrijcev v zavezniških tajnih službah, načrte tako socialističnih kot konservativnih avstrijskih demokratov. Veliko prostora je namenjena avstrijskim članom službe SOE, zgodnji naklonjenosti te službe obnovitvi neodvisne Avstrije in njeni misiji Clowder, ki je z majhnim uspehom skušala prodreti v Avstrijo iz Štajerske in Furlanije, kot je bilo v deželi sploh malo posluha za upor Hitlerju. Obravnava nadalje odnos slovenskega partijskega vodstva do teh poskusov (umor majorja Hesketh-Pritcharda) in partizansko gibanje na Koroškem, pri čemer ugotavlja, da so pri avstrijskem oboroženem odporu levji delež odigrali ravno slovenski partizani. Tu so še akcije gestapa in abvera in pa obsežni razdelki o povojnih pogledih avstrijske družbe na vse to. Še danes živijo negativne predstave o domačih antifašistih kot tujih agentih, dezertarjih, izdajalcih.

Ob tako strokovnem delu pa se dr. Pirker posveča tudi poljudnoznanstvenim objavam, ohranjanju spomina in pa spodbujanju demokratične zavesti, zlasti na Koroškem. Slovensko manjšinsko problematiko naravno vključuje v te dejavnosti. Ko so oktobra lani v zgornji Dravski dolini odrili spomenik žrtvam nacizma, je pri celovški založbi Drava v nemščini izšla nad 200 strani debela knjiga, ki sta jo uredila Pirker in Anita Profunser in prinaša njune ter druge zgodovinske prispevke, dokumente, ob tem pa še življenjepise žrtev s pričevanji, eseji, spomini, poezijo in prozo, ki so jim jih posvetili krajevni znani in manj znani pisci.

ŠTUDIJA O ANTONU GREGORČIČU

Zgodovinar in šolnik prof. Peter Stres je pri Goriški Mohorjevi družbi izdal študijo o znamenitem duhovniku, organizatorju slovenskega šolstva v Gorici, deželnem in državnem poslancu Antonu Gregorčiču. Spremenno besedo je napisal prof. Peter Černic. Monografijo Dr. Anton Gregorčič 1852-1925, Politična biografija so predstavili 24. maja v Kobaridu, 13. junija pa v Gorici.

IVAN PETERLIN PREDSEDNIK ZSŠDI

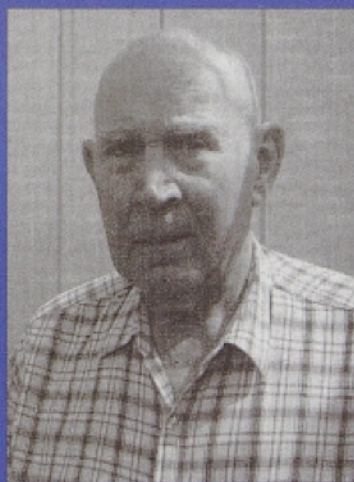
Nedavno upokojeni tržaški profesor telesne vzgoje in neumorni športni delavec prof. Ivan (Joži) Peterlin je bil 19. aprila na občnem zboru Združenja slovenskih športnih društev v Italiji izvoljen za predsednika te zveze, ki povezuje 56 športnih društev. Pred njim je bil kar 22 let predsednik Jure Kufersin.

LEOPARDI SPET V SLOVENŠČINI

Pri založbi Sanje v Ljubljani je izšla nova knjiga prevodov iz opusa največjega italijanskega romantičnega pesnika Giacoma Leopardija (1798-1837). Pod naslovom Pesmi in pisma jo je pripravila prof. Marta Filli iz Tolmina, ki je napisala tudi pesnikovo življenjepis, medtem ko je Iva Vadnjal Ferianis iz Benetk prispevala študijo o Leopardiju in Gregorčiču.

Pesnik Ivan Burnik Legiša

Avstralske Misli (marec/april 2013) poročajo, da je v daljni Avstraliji izšla nova pesniška zbirka našega rojaka Ivana Legiša, ki se je v to deželo odselil v davnih petdesetih letih. Ivan Legiša je takrat zapustil slovensko učiteljsiše in šel iskat srečo na peto celino tako kot številni drugi naši rojaki ob dokončnem prihodu Italije v Trst leta 1954. Ivan (Burnik) Legiša (letnik 1934, Medjavas pri Nabrežini), ki je svojo literarno pot začel v Literarnih vajah v Trstu, je v Avstraliji izdal več knjig pesmi. Iz zadnje »Zvezde so daleč« citiramo:

*Da me ne boste čakali,
kar koj zdaj grem ...
Ko pridem,
odprite mi vrata
in me popotnika posadite
med sestro
med brata.
Tako daleč sem
in tako blizu ...
Moje veliko srce
se noč za nočjo
hvaležno sprehaja
po opuščenih stezah
obrobnega Krasa.*

Jevnikarjevi Slovenski avtorji v Italiji

Ob stoletnici rojstva je Ciljno začasno združenje Jezik-Lingua v sklopu svojega čezmejnega evropskega projekta izdalo posmrtno literarnozgodovinsko monografijo prof. Martina Jevnikarja Slovenski avtorji v Italiji. Uredila jo je prof. Marija Cenda, ki je izbrala in povezala kritike, preglede in zapise, ki jih je na Radiu Trst A, v Literarnih vajah in drugih publikacijah, najbolj sistematično pa v Mladiki več desetletij posvečal pesnikom, pisateljem in dramatikom, ki so po vojni ustvarjali na Tržaškem, Goriškem in Videmskem. Prof. Jevnikar je sicer z enako skrbnostjo in ljubeznijo obravnaval tudi koroške in pa zdomske pisce (tudi take, ki so ustvarjali drugod po Italiji, na primer v Rimu), vendar je ta knjiga posvečena primorskim zamejskim ustvarjalcem.

Delo obsega 524 strani. Za oblikovanje, slikovno gradivo s portreti vseh ustvarjalcev in uredniško delo je poskrbela Založba Mladika. Avtor v njej obravnava 89 književnikov. Poleg tega je urednica v knjigo uvrstila Jevnikarjev prikaz zamejskih poveljnih revij in pa obsežen izbor njegovih poročil o pomembnih zgodovinskih, domoznanskih in esejističnih delih, ki zadevajo slovensko narodno skupnost v Italiji.

V svojem dragocenem Pripisu je prof. Marija Cenda sintetično posodobila podatke za desetletje po avtorjevi smrti in kratko predstavila še 24 novih avtorjev, ki so se s svojimi knjigami pojavili v tem obdobju.

25. NAGRADA DUŠANA ČERNETA ZA MSGR. MARINA QUALIZZO

Saša Martelanc izroča Černetovo nagrado msgr. Marinu Qualizzi. Desno: nagrajenec nagovarja občinstvo (foto Marij Maver).

V župnijski dvorani v Špetru je 25. maja posebna komisija Knjižnice Dušana Černeta slovesno podelila 25. Nagrado Dušana Černeta sodobnemu beneškemu čedermacu. To je duhovnik, teolog, javni in kulturni delavec, odgovorni urednik Doma msgr. prof. Marino Qualizza.

Večer, ki ga je obogatil nastop zbora Rečan z Les, je povezoval prof. Tomaž Simčič. O Dušanu Černetu in o pomenu nagrade, ki je poimenovana po njem, je spregovoril eden izmed njenih pobudnikov, Saša Martelanc. To je četrta nagrada, ki gre med Slovence v videmski pokrajini, saj so jo pred Qualizzo podelili časopisu Dom (1. Černetova nagrada leta 1976), zboru Planinka iz Ukev (1979) in Trinkovemu koledarju, ki ga je takrat (1982) urejal rajni župnik Jožko Kragelj.

Ivo Jevnikar je kot njen urednik predstavil knjigo Zvestoba vrednotam, Podoba Dušana Černeta in po njem poimenovanih pobud.

Slavnostni govor o nagrajencu, a tudi o tem, kdo so bili v preteklosti in kdo so danes »beneški čedermaci«, je imel donedavni glavni urednik Doma in podpredsednik Sveta slovenskih organizacij, pristojen za videmsko pokrajino, Giorgio Banchig.

Potem ko je Saša Martelanc prebral utemeljitev nagrade in izročil nagrado, je nastopil še slavljenec msgr. Marino Qualizza.

Številni udeleženci so se potem še dolgo zadržali v prijateljski družbi.

UMRLA JE PROF. IVA HROVATIN

V Gorici, kjer se je bila rodila 20. maja 1924, so 22. maja pokopali prof. Ivo Hrovatin. Že v mladih letih je bila dejavna v Dekliškem krožku in pri Slovenskem katoliškem akademskem društvu v Gorici. Bila je med ustanovitelji sedanjega Centra za glasbeno vzgojo Emil Komel in na njem poučevala klavir. Po diplomi iz kemije je poučevala v Gorici, Vidmu in spet v Gorici. V letih 1954 in 1955 je objavila (s podpisom Iva ali Ivana Crovatin) tri učbenike za naravoslovje in kemijo, leta 1970 pa je v slovenščino prevedla italijanski učbenik za biologijo.

Prof. Robert Petaros – 80 letnik

V soboto, 21. junija, je praznoval 80. rojstni dan slavist in dolgoletni profesor na slovenskih šolah v Trstu Robert Petaros. Rodil se je 21. junija 1933 v Trstu. Slavistiko je doštudiral na Univerzi v Ljubljani (1962), nostrificiral in doktoriral pa na Univerzi v Rimu. Dolgo let je poučeval slovenščino na DTTZ Žiga Zois v Trstu, hkrati pa je bil asistent pri stolici za slovenski jezik na Univerzi v Vidmu. Leta 1984 je postal redni raziskovalec na Fakulteti za tuje jezike in književnosti in to službo je opravljal do upokojitve. Svoje znanje slovenskega jezika je uporabil tudi v delu izven službe. Tako je bil lektor na radiu in drugod, vodil je tečaje slovenščine in pisal članke v razne slovenske časopise, dolgo let pa je urejal Izvestje slovenskih šol na Tržaškem in njegova zasluga je, da je ta pregled tako rekoč zaključen do šolskega letnika 2005/2006.

4. NAGRADA NADJA MAGANJA ŠOLNICI ANGELCI KLANŠEK

V Peterlinovi dvorani v Trstu je bila 10. junija zelo občutena in dobro obiskana slovesnost. Gospa Angelca Klanšek iz Argentine, ki je 30. maja obhajala 90-letnico in sodi med pionirje slovenskega prostovoljnega šolskega pouka med rojaki v Argentini, je prevzela 4. Nagrado Nadja Maganja. To priznanje, ki ga podeljuje poseben odbor, so ustanovili Skupnost Sv. Egidija za Furlanijo Julijsko krajino, Društvo slovenskih izobražencev, Slovenska zamejska skavtska organizacija in Nadjina družina v spomin na šolnico in javno delavko Nadjo Maganjo Jevnikar (1951-2006) in v želji, da bi spodbujali delo za vrednote, ki so ji bile pri srcu.

Prvo nagrado je leta 2010 prejela zdravnica dr. Metka Klevišar iz Ljubljane, drugo leta 2011 ruska borki proti smrtni kazni Tamara Čikunova iz Uzbekistana, tretjo lani Tržačanka Laura Famea, ki je dejavna na cerkvenem in socialnem področju.

Angelca Klanšek vse od leta 1951 poučuje na sobotni Balantičevi šoli v buenosaireski četiri San Justo. Polnih 50 let jo je tudi vodila. Več kot 60 let je prostovoljno in brezplačno žrtvovala svoj čas, vse svoje sile in vso ljubezen mlademu rodu ter mu privzgajala vero ter ponos, da pripada slovenskemu rodu. Bolečino zaradi izgube domovine in povojnega pomora kar štirih bratov domobrancev je premostila z delom za bližnjega. Neumorno delo nje in njej podobnih je eden tistih temeljev, zaradi katerega je »Čudež« slovenske skupnosti v Argentini tako živ.

Slovesnost je vodil predsednik DSI Sergij Pahor, Nadje Maganje pa se je v imenu odbora v slovenščini in italijanščini spomnila Ivica Švab. Slavnostna govornica je bila prof. Mirjam Jereb Batagelj. Zapel je basbaritonist Marko Fink ob klavirski spremljavi Jane Zupančič. Ob denarni nagradi je gospa Klanškova prejela umetnino iz gline, ki jo je, podobno kot za prejšnje nagrajence, oblikovala Zalka Arnšek, ki je tudi obrazložila njeno simboliko. Ob koncu sta spregovorili še nagrajenka in njena naslednica na čelu šole v San Justu Irena Urbančič Poglajen.

Peter Jevnikar izroča nagrado Angelci Klanšek.

Angelca Klanšek (levo) in Peterlinova dvorana ob podelitvi nagrade.

Knjigi o Dušanu Černetu in o kominformu na Tržaškem

V Prosvetnem domu na Opčinah so 13. junija predstavili študijo mariborske zgodovinarke Nine Lončar *Kominform in tržaški Slovenci, Odnosi med komunisti v coni A STO 1948-1952*. V sodelovanju z založbo Mladika jo je v svoji knjižni zbirki izdal Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček, ki je s Knjižnico Pinko Tomažič in tovariši tudi pripravil predstavitev.

O Stalinovem izgonu Titove komunistične partije iz Informacijskega biroja komunističnih in delavskih partij oz. o resoluciji informbiroja ali kominforma in o posebno hudih posledicah, ki jih je imela za ljudi na Tržaškem, kjer so se prepletali ideološki, politični in narodnostni problemi, so spregovorili urednik knjižne zbirke Ivo Jevnikar, avtorica Nina Lončar, zgodovinar Jože Pirjevec ter tržaški javni in politični delavci Stojan Spetič, Drago Štoka (s pisnim prispevkom) ter Rafko Dolhar. Slednji je tudi pozdravil občinstvo kot predsednik krožka, medtem ko je za knjižnico pozdravila Kostanca Filipovič.

V dvorani Študijskega centra za narodno spravo v Ljubljani pa je 6. junija doživela pravzaprav prvo celovito predstavitev še predzadnja izdaja Krožka za družbena vprašanja Virgil Šček, in sicer knjiga več avtorjev *Zvestoba vrednotam, Podoba Dušana Černeteta* in po njem poimenovanih pobud, ki jo je uredil Ivo Jevnikar, izšla pa je v sodelovanju z založbo Mladika. Dosedanji krajši predstavitvi sta bili namreč v preteklih mesecih vključeni v slovesnosti ob podelitvi Nagrade Dušana Černeteta v Gorici in Špetru.

Srečanje je v imenu gostiteljev uvedel zgodovinar Renato Podbersič ml., sledil je pozdrav predsednika krožka Rafka Dolharja. Ob okrogli mizi so nato spregovorili Ivo Jevnikar, Marjan Pertot, Ana Marija Prijatelj in Saša Martelanc. Udeleženci so lahko prisluhnili tudi glasu Dušana Černeteta, ki je decembra 1973 v intervjuju ravno s Sašo Martelancem pripovedoval o svoji internaciji v Gonarsu.

Od leve proti desni: Ivo Jevnikar, Marjan Pertot, Ana Marija Prijatelj in Saša Martelanc (foto SCNR).

UMRL JE PROF. VLADIMIR KLEMENČIČ

Dne 27. maja je preminil zaslužni profesor ljubljanske univerze, utemeljitelj socialne geografije v Sloveniji in globoki poznavalec ter prijatelj koroških in drugih zamejskih Slovencev prof. dr. Vladimir Klemenčič.

Rodil se je 10. julija 1926 v Ljubljani, mladost pa je preživel v Kamniku, dokler ga niso Nemci kot šestnajstletnika odvedli v delovno službo in na vzhodno fronto, kjer je prebegnil k Rusom. Doktoriral je iz geografije na ljubljanski univerzi in na njej pedagoško deloval 44 let. V letih 1962-80 je bil direktor Inštituta za geografijo.

Od proučevanja Kamnika s podeželsko okolico je prešel na problematiko socialno demografskega razvoja Slovenije, posebej obmejnih območij, položaja slovenskih zamejcev ter italijanske in madžarske manjšine v Sloveniji. Od študentskih let je zahajal na Koroško, kjer je tudi našel ženo, in koroškim Slovincem je posvetil obsežen del svojega opusa, nazadnje študijo, ki jo je napisal s sinom Matjažem, ki predava zgodovino na mariborski univerzi.

Sodeloval je z Inštitutom za narodnostna vprašanja, s Slovenskim raziskovalnim inštitutom v Trstu, kjer je bil član znanstvenega sveta, in mnogimi drugimi domačimi ter tujimi ustanovami. Bil je med vodilnimi na Manjšinski konferenci v Trstu leta 1974, predaval je na študijskih dnevih v Dragi in bil med pogajalci za osimske sporazume.

Popravek

V prejšnji številki Mladike je na strani 26 v zadnji vrsti izpadlo ime padalca, ki je sodeloval na večeru Društva slovenskih izobražencev. To je bil Bob Plan.

Za smeh in dobro voljo

Krokodil pride domov ves nasmejan.

- Zakaj pa si tako vesel?
- Zvedel sem, da so letos v modi torbice iz antilopjega usnja.

»Iznašel sem recept, kako pripraviš družbo žensk, da ves večer molčijo.«

»Ne verjamem ti. To je nemogoče.«

»Rečeš jim, naj govore lepo po vrsti. Začne naj najstarejša...«

»Očka, kaj pa so to izkušnje?«

»Izkušnja, sinko, je tisto, kar človeku ostane, ko je vse zapravlil.«

- Rekel mi je, da sem najlepša, najbolj ljubka, najbolj pametna in najbolj simpatična dekle na svetu. Ali naj se z njim poročim?

- Nikakor ne! Rajši ga pusti v dobri veri.

- Gospod doktor, revmo imam v kolencah. Zelo me boli.

- Hm, verjetno ste v mladosti živeli preveč razvratno.

- Mogoče res, a ne s kolencah.

»Gospa, jaz vas ne bom mogel zdraviti. Jaz sem veterinar.«

»Saj, saj! Prišla sem zaradi kurjih oces in tudi sicer se počutim prav pasje.«

Ste poravnali naročnino?

Celoletna naročnina za Italijo 30,00 €.

Letalska pošta: Evropa 50,00 €, Amerika 60,00 €, Avstralija 65,00 €.

Poštni račun: 11131331; uprava Mladike, Ulica Donizetti 3 v Trstu (pon.-pet. med 9. in 17. uro).

Bančni račun: Zadrúžna kraška banka – Banca di Credito Cooperativo del Carso (IBAN: IT58 5089 2802 2010 1000 0016 916 ; SWIFT: CCTSIT2TXXX).

- NE PREMAKNI SE! FOTOGRAFIRAM!

- Jože, ali si opazil, kako se je sinoči na plesu vse vrtelo okoli mene?

- Da, da. Videl sem, da si bila pijana.

- Kakšen greh je storil Adam?

- Jedel je od prepovedanega drevesa.

- In s čim je bil zato kaznovan?

- Z Evo.

»Joj, kako naglo beži čas. Ko sem bila toliko stara kot ti, je bila na tej glavi samo ozka stezica,« pripoveduje mama muha svoji hčerki, mladi muhici, ko se sprehajata po obširni pleši.

»Čudovito ukrojeno obleko imaš! Bi mi dal naslov svojega krojača?«

»Dam ti ga, če prisežeš, da mu ne boš izdal mojega naslova.«

»Noe, je tvoja barka že polna?« vpraša mlad domišljavec voznika ob vstopu v avtobus.

»Kar naprej! Samo osel nam je še manjkal,« odvrne voznik.

- Striček, ali je res, da nisi poročen?

- Res, res, nisem poročen.

- Kdo ti pa potem pove, kaj moraš narediti?

NOVO PRI MLADIKI

22,00 €

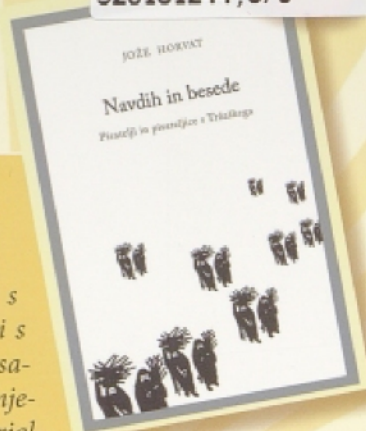

**VILMA PURIČ
BREZ ZIME**

S stilno ubranim besediščem in z izredno izrazno močjo se avtorica dotakne krhkosti in razpetosti ženske junakinje, ki se spopada z zaljubljenostjo, materinstvom in novim družinskim statusom.

**JOŽE HORVAT
NAVDIH IN BESEDE**

V knjigi intervjujev s pisatelji in pisateljicami s Tržaškega so zajete pisateljske poetike iz osrednje-ga toka sodobne ustvarjalnosti na Tržaškem.

JOŽE HORVAT

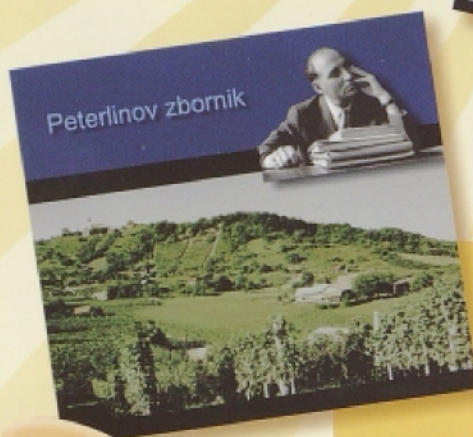
Navdih in besede
Pisatelji in pisateljice s Tržaškega

16,00 €

**DAVID BANDEJ
ODHOD**

Zbirka zajema pesmi, ki jih označuje motiv odhoda. Gre za subjektivno čutenje, ki se prepleta s čutenjem drugih univerzalnih tem, kot so ljubezen, svoboda in smrt.

Peterlinov zbornik

30,00 €

PETERLINOV ZBORNIK

Knjiga, ki je izšla v sklopu praznovanja stoletnice rojstva prof. Jožeta Peterlina, ustanovitelja in pobudnika številnih kulturnih ustanov na Tržaškem, prinaša bogato gradivo, dokumente in fotografije iz njegovega življenja.